

MINNIKI

2020 ősz/tél

KUTATÓK ÉJSZAKÁJA 2.0

MŰVÉSZETI TANÓRÁK A YOUTUBE-ON

A lexikonszerkesztés kulisszatitkai

KARANTÉNMARKETING,

avagy milyen kihívásokkal kell szembenéznie egy
kulturális intézménynek a világjárvány idején?

INTERJÚ DÉR CS. DEZSŐVEL ÉS MÁRKUS RENÁTÁVAL

Programajánló | Vers | Tanulmány
Novella | Interjúk | Érdekességek

Meghaladva hasznosítani

A 2020-as év a világon talán minden ember számára új helyzeteket teremtett, nem volt ez másként kutatóintézetünkben sem. Ki-hívásokkal, ugyanakkor megújulásokkal teli hónapokon vagyunk túl, amelyről a kezében tartott, félévente megjelenő programfüzetünkben olvashat. Rendezvényeink bemutatása és a programajánlók mellett új rovatokat is indítottunk, működésünk teljes spektrumából készülve érdekességekkel.

A nyár folyamán új, online formába öntve folytattuk az *Esték a Hild-villában* című sorozatunk elmaradt előadásait, amelyet YouTube-csatornánkon tekinthet meg. Ezt a gyakorlatot követve az őszi féléves rendezvényeink esetében is folyamatosan törekszünk az online jelenlétre, hogy a konferenciáinkon elhangzó előadásokat mostantól akár otthonából is figyelemmel tudja kísérni.

Könyvespolc rovatunkban az idei évben megjelent kiadványainkból válogathat, emellett készültünk egy kis tárlatvezetéssel is, hogy Ön is közelebbről megismerhesse székházunk, a Hild-villa átalakulásának történetét és a Makovecz Központban működő emlékkiállítást.

Mindemellett szeretném figyelmébe ajánlani az MMA további intézményeit, a Pesti Vigadót, a Műcsarnokot, az MMA Kiadót, valamint a Magyar Építészeti Múzeum és Műemlékvédelmi Dokumentációs Központot, amelyek szolgáltatásairól társintézményeink honlapján tájékozódhat.

Kellemes olvasást kívánok!

Kocsis Miklós
igazgató

Tartalom

PROGRAMAJÁNLÓ

MMA MMKI programnaptár 6

Negyvenkettő, avagy esték
a Hild-villában plusz 8
ÉPÍTÉSZET, POLITIKA, ERKÖLCΣ ÉΣ TÁRSADALMI NEM
művészetelméleti előadás-sorozat„Mélyebb barázdát húzni...” 10
ZENE A KERESZTÉNY EGYHÁZBAN
konferenciaA kiválasztott 12
A MAGYAR BALETT NIZSINSZKIJ-HAGYOMÁNYA
konferencia

Kutatók Éjszakája 14

NOVELLA

Rekviem 18
Jónás Tamás novellája

AKTUÁLIS

Karanténmarketing 21
AVAGY MILYEN KIHÍVÁSOKKAL KELL SZEMBENÉZNIE
EGY KULTURÁLIS INTÉZMÉNYNEK A VILÁGJÁRVÁNY IDEJÉN?
Interjú Dér Cs. Dezsővel és Márkus Renátával

ÖSZTÖNDÍJPROGRAM

Ösztöndíjas programajánló 26

TANULMÁNY

„Költő és festő: egy” 28
NAGY GÁSPÁR ÉΣ A KÉPZŐMŰVÉSZET
Orosz István tanulmánya

VERS

Ehető papír 31
Lövetei László verse

KÖNYVESPOLC

Az MMA MMKI legújabb kiadványai már
e-könyv formában is olvashatók 32

Műhelytanulmányok 33

A sokrétű transzszilvanizmus 36
UTAK, ELKÉPZELÉSEK, MEGVALÓSÍTÁSOK

INTERJÚ

A lexikonszerkesztés kulisszatitkai 38

TÁRLATVEZETÉS

Makovecz Imre kincsei 42

Hild József villája 45
A HILD-VILLA FELÚJÍTÁSÁNAK TÖRTÉNETE

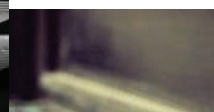
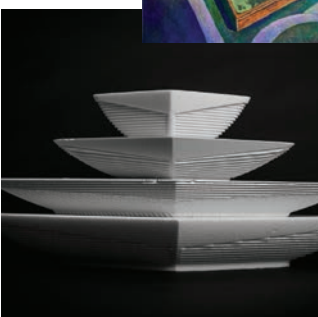
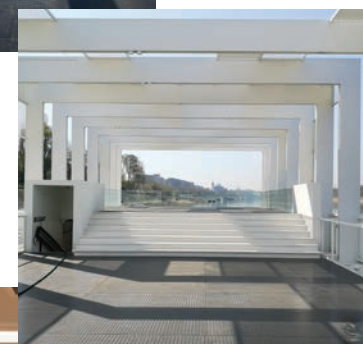
KUTATÓI ÉLET

Amikor az építészet kivonul a folyóra... 49
A STOPPER RENDEZVÉNYHAJÓ – VÍZRE RÓTT GRAFIKA (RÉSZLET)
Wesselényi-Garay Andor tudományos főmunkatársunk tanulmányaKutatói munka a koronavírus-
járvány idején 52

MMKI INFO

MMA Művészetelméleti és Módszertani
Kutatóintézet Dokumentációs Központ
és Szakkönyvtár 56

Fontos tudnivalók 57

MMA MMKI programnaptár

OKT. 1.

ESTÉK A HILD-VILLÁBAN | **NEGYVENKETTŐ, AVAGY HILD-ESTÉK PLUSZ**

**Építészet, politika, erkölcs
és társadalmi nem**

MŰVÉSZETELMÉLETI ELŐADÁS-SOROZAT

Wesselényi-Garay Andor beszélgetőpartnere: **Csokay Zsófia**

OKT. 27.

„Mélyebb barázdát húzni...”

– Zene a keresztény egyházban

KONFERENCIA

NOV. 5.

ESTÉK A HILD-VILLÁBAN | **NEGYVENKETTŐ, AVAGY HILD-ESTÉK PLUSZ**

**Építészet, politika, erkölcs
és társadalmi nem**

MŰVÉSZETELMÉLETI ELŐADÁS-SOROZAT

Wesselényi-Garay Andor beszélgetőpartnere: **Pelényi Margit**

NOV. 26.

A kiválasztott

– A magyar balett Nizsinszkij-hagyománya

KONFERENCIA

NOV. 27.

Kutatók Éjszakája

rendkívüli online művészeti órákkal általános iskolások részére

DEC. 3.

ESTÉK A HILD-VILLÁBAN | **NEGYVENKETTŐ, AVAGY HILD-ESTÉK PLUSZ**

**Építészet, politika, erkölcs
és társadalmi nem**

MŰVÉSZETELMÉLETI ELŐADÁS-SOROZAT

Wesselényi-Garay Andor beszélgetőpartnere: **Soltész Noémi**

NEGYVENKETTŐ, AVAGY ESTÉK A HILD-VILLÁBAN PLUSZ

Építészet, politika, erkölcs és társadalmi nem

WESSELÉNYI-GARAY ANDOR
ÉS BESZÉLGETŐPARTNEREI

2020. október 1. 18.00
CSOMAY ZSÓFIA

2020. november 5. 18.00
PELÉNYI MARGIT

2020. december 3. 18.00
SOLTÉSZ NOÉMI

Helyszín: **HILD-VILLA**, az MMA MMKI székháza
(1121 Budapest, Budakeszi út 38.)

Regisztráció: www.mma-mmki.hu/rendezvenyek
A beszélgetéseket élőben közvetítjük Facebook-oldalunkon.

NEGYVENKETTŐ, AVAGY ESTÉK A HILD-VILLÁBAN PLUSZ

Építészet, politika, erkölcs és társadalmi nem

művészetelméleti előadás-sorozat

Douglas Adams ötkötetes trilógiájában, a *Galaxis útikalauz stopposoknak* című bűbájos nonszenszben a pándimenziós lények építenek egy számítógépet, amely azt a feladatot kapja, hogy adjon választ az élet és a világmindenség nagy kérdéseire. A Bölcs Elmének keresztelt szuperszámítógép hét és fél millió év elteltével kiszámolja a választ, amely „negyvenkettő”. Douglas Adams szellemes abszurdája tüpontosággal mutat rá az értelmetlen kérdésekre érkezett értelmetlen válaszokra és arra a helyzetre, amelyben a kérdést feltevők sem igazán tudják mi is a kérdés, pusztán sejtik azt. A Magyar Művészeti Akadémia Művészetelméleti és Módszertani Kutatóintézet új sorozata a már ismert *Esték a Hild-villában* kibővített, új formátumával jelentkezik, és annyiban emlékeztet Douglas Adams bon mot-jára, hogy kevésbé problémaorientált, mint inkább emberközpontú, kevésbé műsorkoncentrált, mint inkább – egy beszélgetés természetes dinamikáját követve – a felbukkanó témák spontán láncolata. Formai újításként célunk az, hogy ötvözzük az élő beszélgetéseket a YouTube-podcast műfajával, amelynek eredményeként egy-egy hosszabb disputát követően születnek meg az interneten is élvezhető tematikus adásblokkok.

A közönség előtt felvett társalgások vezetője **Wesselényi-Garay Andor** építész, az MMA MMKI tudományos főmunkatársa, aki vendégeivel kis túlzással mindenről szót ejt: életéről és építészetéről, világmindenségről és társadalmi nemről, etikáról és felelősségről.

HELYSZÍN:

Hild-villa, az MMA Művészetelméleti és Módszertani Kutatóintézetének székháza
(1121 Budapest, Budakeszi út 38.)

Kérjük, részvételi szándékát honlapunkon az „Online jelentkezés” aloldalon keresztül jelezze: www.mma-mmki.hu

A SOROZAT VENDÉGEI:

2020. október 1.	18.00	CSOMAY ZSÓFIA
2020. november 5.	18.00	PELÉNYI MARGIT
2020. december 3.	18.00	SOLTÉSZ NOÉMI

Magyar Művészeti Akadémia
Művészetelméleti és Módszertani
Kutatóintézet

„MÉLYEBB BARÁZDÁT HÚZNI...”

ZENE
A KERESZTÉNY
EGYHÁZBAN
KONFERENCIA

2020. OKTÓBER 27. 10.00
PESTI VIGADÓ
A MAGYAR MŰVÉSZETI
AKADÉMIA SZÉKHÁZA
MAKOVECZ TEREM

regisztráció:
www.mma-mmki.hu/rendezvenyek

„Mélyebb barázdát húzni...”

ZENE A KERESZTÉNY EGYHÁZBAN

konferencia

A liturgia anyanyelve a zene – tartja a régi igazság és tanulja minden kántorjelölt. Az istentiszteletek, misék legfontosabb eleme a hittel és szívvel előadott, elénekelt zene, amelynek nemcsak a liturgia továbbvitelében van fontos szerepe, de utal az egyházi év adott pillanatára is. Konferenciánkon arra keressük a választ, hogy milyen állapotban van ma a keresztény egyházak templomi és egyházi zenéje, él-e a szépség igénye a papság és a hívek körében.

„Minden erőnket összeszedve igyekezzünk mélyebb barázdát húzni, mint amilyen a nap divatja!” – írta Liszt Ferenc a művész mindenhatóságáról szóló írásában. Sokan hiszik, hogy változásoknak kell történnie az egyházi rendben ahhoz, hogy a ma emberét is megszólítsuk, azaz többen váljanak igaz, hithű emberekké. De vajon nem a múlt megtartásában, azaz a hagyományörzésben van-e az az erő, amely odahívja az embereket az oltáriszentség elé? Bizonyos-e az, hogy a modern zenei szemlélet feltétlenül igénytelenséget is jelent egyúttal? Nehéz kérdések ezek, amelyekre valószínűleg nem a kimondott szavak, hanem általános társadalmi állapotunk és egyéni jóérzésünk adhatja meg a választ.

IDŐPONT:

2020. október 27. 10.00

HELYSZÍN:

Pesti Vigadó, a Magyar
Művészeti Akadémia székháza
(1052 Budapest, Vigadó tér 2.)

*Kérjük, részvételi szándékát
honlapunkon az „Online
jelentkezés” aloldalon keresztül
jelezzze: www.mma-mmki.hu*

Magyar Művészeti Akadémia
Művészetelméleti és Módszertani
Kutatóintézet

A kiválasztott

A MAGYAR BALETT NIZSINSZKIJ- HAGYOMÁNYA

BALETT-TÖRTÉNETI
MŰHELYTALÁLKOZÓ

2020. november 26.
10.00

PESTI VIGADÓ
a Magyar Művészeti Akadémia székháza
Makovecz terem

regisztráció:
www.mma-mmki.hu/rendezvenyek

A kiválasztott

A MAGYAR BALETT NIZSINSZKIJ-HAGYOMÁNYA konferencia

A magyar balett-történeti műhelytalálkozók azt a célt szolgálják, hogy a népszerű zenés műfaj tagjai között szakmai párbeszéd induljon el. Az Auróra 1–4. projektek, illetve a 2019-ben megrendezett *Az idő küszöbén* című első műhelytalálkozó alapvetően történeti mélyfúrásokat végeztek. A 2020-ban megrendezésre kerülő *A kiválasztott – A magyar balett Nizsinszkij-hagyománya* című műhelytalálkozó három elméleti kérdést tesz fel: Mit őriz a magyar balett Nizsinszkij örökségéből? Kik voltak Nizsinszkij korának meghatározó hazai koreográfusnői és táncmesterei? Mennyiben tudta Nizsinszkij ösztönzésére a tradíció megtermékenyíteni a balettet és a kortárs táncszínházi stílust?

A műhelytalálkozó során tíz előadás és egy kerekasztal-beszélgetés ad feleletet a három elméleti kérdésre. A kutatók ez alkalommal is eszme-, tánc- és zenetörténeti szempontból, valamint a színházi gyakorlat felől közelítenek tárgyuikhoz.

IDŐPONT:

2020. november 26. 10.00

HELYSZÍN:

Pesti Vigadó, a Magyar Művészeti Akadémia székháza (1052 Budapest, Vigadó tér 2.)

Kérjük, részvételi szándékát honlapunkon az „Online jelentkezés” aloldalon keresztül jelezze: www.mma-mmki.hu

Magyar Művészeti Akadémia
Művészetelméleti és Módszertani
Kutatóintézet

11. 27. KUTATÓK ÉJSZAKÁJA

Általános iskolás vagy?
Tarts velünk
november 27-én!

Interaktív
művészeti tanórák
YouTube-csatónánkon

9.00 TÁNCÓRA

10.00 TÖRTÉNELEMÓRA

11.00 IRODALOMÓRA

12.00 ÉNEKÓRA

MMA MMKI

Kutatók Éjszakája

2020. NOVEMBER 27.

Az első Kutatók Éjszakája programsorozaton még csak néhány intézmény nyitotta meg kapuit, és szervezett érdekes programokat, tavaly viszont már közel 50 magyarországi település 200-nál több helyszínén 2500 program várta a sok tízezer érdeklődőt. Európa-szerte közel félezer városban több mint egymillióan vettek részt a tudomány ünnepén.

Bár a kezdeményezés elsősorban a kutatói pálya népszerűsítését szolgálja, ezért leginkább a tizen- és huszonévesekre számít, a programok vonzóak és érdekesek ahhoz, hogy a kisgyerekektől a legidősebbekig mindenki megtalálja a számára izgalmas eseményeket.

A rendezvényt kezdeményező és részben finanszírozó Európai Bizottság a járvány miatt úgy döntött, hogy idén a Kutatók Éjszakáját a megszokott szeptember végi időpont helyett egész Európában **november 27-én és 28-án** rendezzék meg.

A koronavírus-járvány is demonstrálja a tudomány fontosságát világunk jövőjének alakítása során. A kutatás-fejlesztés és az innováció; az új, tudásintenzív termékek előállítása Európa jövőbeli versenyképességének a záloga. Különösen igaz ez a járványt követő időszak gazdasági megújulására. Éppen ezért kiemelt fontosságú a kutató bemutatása a társadalomnak és a fiatalok figyelmének felhívása a kutatói és fejlesztői karrier lehetőségére.

Forrás:
www.kutatokejszakaja.hu

Az új helyzethez igazodva idén rendhagyó módon a virtuális térben várjuk a gyerekeket a Kutatók Éjszakája programsorozatunkra. Az általános iskolás korosztály számára november 27-én 9–13 óráig rendkívüli művészeti tanórákat tartunk, amelyre az ország minden területéről lehet csatlakozni YouTube-csatornánkon keresztül. Az érdeklődő pedagógusoknak annyi a teendője, hogy a kiválasztott programokra regisztrálnak a rendezveny@mma-mmki.hu e-mail címen.

Az osztályoknak szóló programokhoz egy internetes elérhetőséggel rendelkező laptopra és egy kivetítőre lesz szükség.

YouTube-csatornánk elérhetősége,
YouTube ahol a tanórákat közvetítjük: [mma-mmki](https://mma-mmki.hu)

MMA MMKI órarend

2020. november 27., péntek

TARTS VELÜNK OSZTÁLYODDAL YOUTUBE-CSATORNÁNKON!

09.00–09.45

MOZGÁS ÉS KÉPZELET

TÁNCÓRA TABA BENJÁMINNAL

A játékos feladatok során a képzeletünk segít minket ahhoz, hogy a testünkben mozdulat születhessen. A feladatok alatt nincs jó vagy rossz megoldás, mindenki a saját lehetőségei és képességei szerint oldja meg a feladványt, amely egy sajátos mozgáshoz vezet. A foglalkozás segít

megismerni a testünket, egymásra figyelésre és testtudatra tanít, valamint bevezet a tánc és a szabad mozgás világába. A foglalkozás egy rövid improvizációs táncbemutatóval kezdődik, ahol a zene irányítja a képzeletünket, így vele együtt a mozgásunkat is.

Ajánlott korosztály: 1–8. osztály

10.00–10.45

KÉPES KRÓNIKÁK, AVAGY HOGYAN KELTSÜK ÉLETRE A TÖRTÉNELMET MOBILTELEFONUNK SEGÍTSÉGÉVEL

TÖRTÉNELEMÓRA NÉMETH LEVENTÉVEL

Téged is érdekel, hogyan kerültek viking harcosok egy Szent István korát bemutató képregénybe? Vajon miért lett az egyik legvéresebb és legizgalmasabb negyven éve történelmünknek

az első királyunk halála utáni időszak? Ki az a száműzött velencei nemes, aki később kétszer is magyar király lett? Hányan dolgoznak egy képregényen, mire a kezetekbe kerül, és hogyan készül? Mi köze a Pokémonoknak egy történelmi képregényhez?

Vegyél részt te is a Képes Krónikák előadásán, ahol bemutatjuk, hogyan lehet egy képregénnyel és egy applikációval közelebb kerülni a magyar történelemhez.

Ajánlott korosztály: 7–8. osztály

11.00–11.45

VERSET MONDANI MENŐ!

IRODALOMÓRA
TAKÁCS BENCE ERVINNEL

Voltál már szerelmes? Csak egy kicsit? Érezted úgy, hogy most valami megváltozik, de nem találsz rá és hozzá a szavakat? Voltál már szomorú? Bántott már meg valaki? Vagy éppen rosszkedvedtél már egy rendeset azokkal, akiket szeretsz? És még mindig nem találsz hozzá a szavakat? Pedig a szó veszélyes fegyver, és vannak azok, akiknek a szó és szavaink forgatása, újragondolása és alkotása a hivatásuk, feladatuk egy életen át. Ők a költők, az írók, akik sokszor elírták már előlünk érzelmeinket, megírták már, hogy hogyan is érdemes szeretni, látni, elesni és felkelni, harcolni, mérgesnek lenni, üvölni vagy éppen csendben maradni. Ők azok, főleg a szellemi társulat tagjai, akik a mankóink. Minden időben. Mert általuk és velük leszünk többek, nekik köszönhetően nem kell mindent elolvasni, csak érteni őket és lapozni műveiket. Meg egyébként is: mennyivel trendibb úgy udvarolni, hogy közben verset mond az ember, vagy mennyivel eredetibb az, aki szitokszavak helyett klasszikussá érett költőket idéz. Takács Bence Ervin személyes példákkal mutatja be, hogy a sokszor kevésbé könnyedebb út hogyan vezethet el mindenkit egy magasabb dimenzióba az élet minden területén. Úgy véli, aki ma verset mond fejből, az nem bolond, hanem egy trendi és követendő figura.

Ajánlott korosztály: 3–8. osztály

12.00–12.45

DIÓTÖRŐ – AHOGY SZERETNÉ

MESÉS ZENEELÉSZÉS WINDHAGER ÁKOSSAL

A karácsonyhoz közeledve idén a *Diótörő* című balett zenéje kel életre a Hild-villa udvarán. A zenészek a mű legérdekesebb részleteit játsszák el, amelyek történetét a mesélő ismerteti. Az egyes jeleneteket a muzsikások többféleképpen is előadják, hogy kiderüljön, melyik karakterrel a leghitelesebb a mese.

Ajánlott korosztály:

1–4. osztály

Délutáni előadások a Hild-villában

FELNÖTTEKNEK ÉS CSALÁDOKNAK SZÓLÓ DÉLUTÁNI PROGRAMJAINK A HILD-VILLÁBAN KERÜLNEK MEGRENDEZÉSRE, AMELYEKET ÉLŐBEN KÖZVETÍTÜNK FACEBOOK-OLDALUNKON.

17.00–17.45

JÁZMIN ÉS ALADDIN IGAZ TÖRTÉNETE

ZENÉS MESEELÉSZÉS

Előadó: Windhager Ákos tudományos munkatársunk

Kollégánk Az ezeregy éjszaka meséből önálló életre kelt Aladdin-történet öt feldolgozását mutatja be. Egy diafilm (1956), egy rajzfilm (1992) és három játékfilm (1940, 2015, 2019) összevetése során kiderül, hogy ki is volt eredetileg Aladdin, hogy igaz szerelmesek-e Jázminnal és hogy mire is jó a csodalámpa. Az elemzés külön kitér majd arra, hogy a szultán leányát milyen szálak kötik az eltűnt orosz hercegnőhöz, Anasztáziához és Aladdint az 1930-as évek amerikai gengsztervilágához. A képpel és zenével kísért előadás végén pedig mindenki választ kap arra a kérdésre, hogy varázsszönyeg nélkül érdemes-e belekezdeni egy szerelmi kalandba.

A találkozásig álljon itt három feladvány:

- Mi volt a szultánleány valódi neve?
- Milyen állat volt Abu eredetileg?
- Milyen tisztsége volt Jafarnak valójában?

Kövessen minket Facebook-oldalunkon további információkért, illetve YouTube-csatornánkon előadásaink megtekintéséhez! Tartson velünk idén is! www.facebook.com/mmammki

18.00–18.45

ARANYVÁRY

AZ ELSŐ TÁNC-TÖRTÉNETI VIRTUÁLIS TANTEREM
3D-FELDOLGOZÁSElőadó: Bólya Anna Mária
tudományos munkatársunk

Ki volt a titokzatos körülmények között született és meghalt Aranyvály Emília? Mikor, hogyan született meg a magyar romantikus balett? Hogyan nézett ki belülről a romantikus balettnak helyet adó Nemzeti Színház első épülete?

Mindezeket nemcsak megtudhatja, hanem virtuális térben körbe is nézhet a már nem létező épület nézőterén.

A Debreceni Egyetem Informatikai Karának és a Magyar Művészeti Akadémia Művészetelméleti és Módszertani Kutatóintézetének közös projektjében, a Unity játékmotor segítségével készített virtuális tér olyan színházi környezetet mutat be, amely ma már nem létezik, hiszen 1913-ban lebontották az épületet. Az előadás az 1837-ben megnyílt épület nézőterén, színpadán barangolva ismerteti meg a nézőt a magyarországi romantikus balettel, miközben bemutatja az első tánc-történeti virtuális tér elkészítésének hátterét is.

19.00–19.45

TERVEZETT TESTEK

Előadó: Wesselényi-Garay Andor
tudományos főmunkatársunk

Mi köze a frizúrának egy térdprotézishez? Mi köti össze a testépítőket azokkal a fiatalokkal, akik komoly pénzeket fizetnek azért, hogy az online játékokban irányított főhőseik a legmenőbben nézzenek ki? A provokatív előadás a dizájn egy kevésbé tárgyalt alműfaját, a testek tervezését és alakítását mutatja be különböző filmek segítségével. Az olykor valóban megütköztető – alkalmasint gyomorforogató – példákon túl egyben azokra a végállapotokra is fényt derítünk, amelyeken túl már elképzelhetetlen önmagunk alakítása, tervezése anélkül, hogy belehalnánk.

Rekviem

Jónás Tamás novellája

Elhatároztam, hogy végleg legyőzőm aput, én ölelem meg. Az udvar közepén állt, amikor megérkeztem hozzájuk. Nem lepődött meg, csak elmosolyodott, és felém lépett. Már az a lépés tele volt az ő ölelésével. Rögtön azt kérdezte, meddig maradok. Szokott olyan lenni, hogy egy-egy beszélgetés közepén felállok, és elindulok, nekem mennem kell, és nem szoktam később sem megmondani, a beszélgetés zavart-e meg, vagy eredetileg is azt terveztem, hogy akkor indulok haza. Most sokáig ráérek, mondtam apunak, mintegy megadva magam, lesz, ami lesz, csak nem sodor el ez a nagy érzelgősség, felnőtt ember, talán tud rám vigyázni. Egészen sokáig maradok.

– Anyu?

Apu intett a fejével a ház felé, hogy bent van.

– Az előbb halt meg.

Csak akkor tettem le a földre a táskámat. Cipőket hoztam magammal, ingeket. Végignéztam a kerten, rendbe volt téve, a kiskert is gondozott volt, csak a kerítés volt átszakítva, a szomszéd gazos udvaráról vékony kutya figyelt, inkább ijedten, mint haragosan.

Apu elkezdte mesélni, hogy az öcsém költözött a szomszédba, ő bontotta meg a kerítést, hogy könnyebben átjárhasson, reggeltől estig itt szokott lenni, csak éppen akkor nem, mert haza kellett vinnie a lányt, akit múlt hónapban szöktetett.

– Valahogy az most már nem megyen, a szöktetés, rögtön rendőrt hívnak. Nem is baj.

Elgondolkodott, talán azt gondolta, hogy egy kicsit azért mégis baj ez.

– Ha itt lenne a bicikli, el tudnék menni főzni valóért.

Gyorsan adtam neki kölcsön elég pénzt, hogy tisztességesen megvendégelhessen, míg ott vagyok.

– Sétáljunk le a boltig. Mára nálunk úgyse tudsz aludni, virrasztunk anyád felett. A Kiscsillagnál van elég hely.

Kiscsillag anyu nővére volt, s az a pletyka járta hónapok óta, hogy apám összefekszik vele. Erről csak anyunak szabadott volna mesélni, őt bántották meg, nem is kérdeztem aputól semmit. Úgyis meglátom az első pillanatban, hogyan néznek egymásra.

Kiscsillag asztalhoz ültetett, elém rakott káposztát, felvágottat, kenyeret, bort, kólát, ő meg leült a kályha mellé, mintha hideg lenne, figyelte, hogyan eszem, és igyekezett helyettem is beszélni, ne kelljen mással törődnöm, csak az evéssel.

– Én mondtam apádnak, hogy ez lesz, a pletyka.

Hallgatott, én meg nem kérdeztem rá, mi a pletyka, érdekelt pedig, de ezt én magánügynek gondoltam, a falu persze nem ismerte, mi a magánügy, vagy egészen mást gondolt róla, mint én.

– Nem hallottad te a pletykát?

– Több pletyka is van.

– Mindig csak egy igazi pletyka van.

Kiscsillag kicsit méltatlankodott, milyen kényes városi gyerek lett belőlem, látta, nem tud velem olyan jól cseverészní, ahogy gondolta. Felugrott, mint akinek csak most jut eszébe, s kihozott a kamrából egy befőtt üveget és pár friss gyümölcsöt.

– Ezt tavaly raktam el.

Letette elém az üveget, s mellé a gyümölcsöt is, mindkettő körte volt, bólintottam teli szájjal, hogy köszönöm. Talán látta rajtam a bizonytalanságot, melyik körtéhez nyúljak:

– Az ízük azért nem egyforma.

– Meddig maradsz?

– Egész sokáig.

– Anyád temetését csak megváród.

– Megvárjam?

– Mindegy, csak illene.

Öcsém úgy csókolt arcon, hogy fájdalmasan összeütöttük az arccsontjainkat. De azért a másik oldalt is lecsókolta, megint összevertük magunkat.

– Nagy benned a lendület.

– Most szálltam le a bicikliről.

Az inget átizzadta, úgy állt a konyha közepén, hűvös is volt neki, de semmi kincsért nem ment volna ki a napra, az, hogy a vendég eszik, érdekesebb dolog volt bármelyik nagy filmnél.

– Pedig nem lett volna csúnya lány.

– Apu mondta, hogy szöktetted.

– Ő akarta, nekem jó lett volna simán is.

Öcsém még nem volt egész férfi, ő még nem tehet-

te meg, hogy magától poharat vesz a konyhaszekrényből, tölt magának egy kevés bort, s leül mellém enni-inni, beszélgetni. Neki meg kellett várni, hogy Kiscsillag kínálja, de Kiscsillag meg szedelőzködött, látszódot, hogy öcsémre akar bízni, az ő távollétében meg majdnem lopás lett volna asztalhoz ülni.

– Nem vagy éhes? – kérdeztem öcsémet, de az úgy tett, mintha nem hallotta volna.

– Ül le enni te is! Átmegek anyátokhoz.

– Meghalt.

Öcsém leült mellém, és beleivott a poharamba, amibe Kiscsillag nekem bort töltött korábban, de én nem kezdtem el inni.

– Azt hiszem, Bernadettnek hívják. De nem tudom biztosan, mer valamié minden jányt abba a családba Bentönnek gúnyolnak, valami videós film miatt. Én mint a mesében, a réten találkoztam vele, má fentről láttam, a dombról, hogy lent fekszik, bele a fűbe, kiterülve, tényleg ott bóklászott, szoknya volt rajta, ing, melyik lány hord máma inget, mezítláb szoknyát? Csak odamentem hozzá. A szeme kékebb volt, mint az ég. És még nevetett. Azt hittem először, hogy rajtam nevet, nézegettem magamon a ruhát, vagy már arra is gondoltam, hogy fikás az orrom, de nem rajtam nevetett az.

Teljesen kiitta öcsém a poharamat.

– Nekem nevetett.

Már jócskán besötétedett, de apu még nem jött vissza. A vendég nagyobb tisztség nála, mint az elnök, csak valami baja eshetett, erősködtem öcsémnek, induljunk utána. Öcsémnek nem akaródzott menni. Bosszantott. Csodálkozva méregettem, mi lett belőle, hogy ennyire nem törődik vele, ha valakinek baja van, úgy éreztem, titkol előlem valamit. A lányra gyanakodtam, hogy talán nem is vitte vissza. Furcsa is volt, hogy nem hívott be még a házába, pedig látszott, hogy a gazos udvart leszámítva rendben tartotta, frissen volt festve, el kellett volna vele dicsekednie. Fogadni is mertem volna, hogy a lány bent várja, szerelmesen, s ő már tűkön ül mióta besötétedett, hogy együtt lehessen vele.

– Meddig maradsz?

– Egész sokáig.

Eszembe jutott, milyen verekedés kerekedett évekkorábban bátyám ügyéből, ő se törődött a szülők tiltásával, egy egész család tört ránk, hogy visszavigyék a csúnya arcú lányt. A lány ott vacogott mellettünk a konyhában, miközben kintről kiabált az apja, a rokonai, s kövekkel dobálták be az ablakainkat.

– Kísérj el, én mindenképp veszek valamit a kocsmában. Magamnak megyek.

Az ilyen kérést már nem lehetett elutasítani, öcsémmel indultunk a kocsmába. Úgy reméltem, hogy valaki tudni fogja, mi történt apuval.

A kocsmában üres volt. Az asztalokon félig telt poharak, a plafon közelében még kényesen kavargott a hamutálakban hagyott cigaretták füstje. A pult mögött senki, egy kövér macska ugrott fel éppen a csöpgő, még habos sörös csap mellé.

– Izgalmasnak nem túl izgalmas, de félelmetes – mondta az öcsém, és a pult mögé akart lépni, hogy eltesz valamit, de nem engedtem.

Már egy ideje azt a nagy füstöt néztük, ami még a sötétben is hatalmasnak tűnt, azon gondolkodtunk, menjünk-e arra, vagy várjuk meg, míg valaki hírt hoz onnan. Gondoltuk, hogy ott lehet apánk, de a füst ereje, visszataszító szaga miatt nem tűnt okosnak a közelébe menni. Teljesen belefeledkeztünk az egyre inkább fölénk nyújtózó füst látványába, nem vettük észre Kiscsillagot, ahogy lélekszakadva futott felénk.

– A Bernadett!

Öcsém ijedten nézett Kiscsillagra, aztán kérdően rám.

– Szül!

– Hol?

– Nálad, te kis hülye! A gyászasszonyok segítik. Az orvos meg sehol, mentőt kell hívni, elakadt a gyerek válla...

Kiscsillag szaladt tovább, a füst felé, tudtuk, hogy arra van a telefon, s talán apánk is arra, mégis inkább a szülő nő felé szaladtunk, nem értem utol

öcsémet, egy szarvasnál is kecsesebben ugrotta át a patakot. Néztem, ahogy távolodik, nem értettem, hogyan lehetett az a lány máris terhes, talán mások elől is rejtgette volna?

Az udvar tele volt öregasszonyokkal, susmorogtak. Óvatosan közelítettem feléjük, nem akartam, hogy azt lássák, zaklatott vagyok, lihegek. Hagytam nekik elég időt, hogy észrevegyenek, ne kelljen úgy bemennem a házba, hogy nem mondják, mi folyik bent.

– Most már nem jutott idő, fiam, eltemetni.

Nem tudtam, hogy hívják a nénit, aki megszólított, de ő volt, akit boszorkánynak hittünk gyerekkoromban, már akkor sem mozdult ki a házából, lassú léptű, hajlott hátú nő volt, majd néni lett, ugyanolyan hajlott, magányos, s ahogy elkezdtek mellette meghalni az emberek, végre megtalálta a dolgát, mindenkinél többet tudott a tisztességről, amit halottal kell tenni, ő vezényelte le a temetéseket, a gyásznapokat.

– Most már nem jutott idő, fiam, eltemetni.

Anyu lépett ki a ház ajtaján, öreg volt, és fáradt, de mosolygott, kezében az újszülött, sírt, kicsiket rúgott. Anyu magához ölelte a véres testet, rám nézett, és hirtelen meglágyult a szemében minden keserves fény.

– De jó téged látni, gyerekelem.

Lassan átadta öcsém fiát egy mellette álló aszszonynak, aztán élettelenül a földre hullott, mint az üres lepedő, ami alól kivarázsolja a bűvész a nőt.

– Most már így van, fiam. Meghal, de már annyi időre sincs nyugta, míg eltemetjük. Mikor aztán felébred, szörnyű beteg, egyre kevesebb időket marad velünk. Meghal, feltámad, meghal, feltámad, mindig egyre hamarabb. A jószágos Isten úgy adná, hogy most utoljára.

A boszorkány néni letérdelt anyám mellé, és homlokon csókolta.

Jónás Tamás, az MMA ösztöndíjasa

16 éves kora óta jelennek meg versei. A dokk.hu mindenki által írható internetes irodalmi portál alapító szerkesztője. Több kötet szerkesztője. Az Amaro Drom és a Rádió C munkatársa volt. 22 évesen adta ki *Cigányidők* címmel írt önéletrajzi regényét, amelyben gyermekora történeteit próbálja feldolgozni. Felsőfokú tanulmányait a győri Széchenyi István Műszaki Főiskolán, az ELTE magyar szakán és A Tan Kapuja Buddhista Főiskolán végezte. 2002-ben az Esterházy Péter adományozta Herder-ösztöndíjjal egy évet Bécsben töltött. A Szépírók Társasága szakmai és érdekvédelmi szövetség tagja.

Karanténmarketing,

AVAGY MILYEN KIHÍVÁSOKKAL KELL SZEMBENÉZNI EGY KULTURÁLIS INTÉZMÉNYNEK A VILÁGJÁRVÁNY IDEJÉN?

Interjú Dér Cs. Dezsővel és Márkus Renátával

INTERJÚ: BORBÉLY RÉKA | FOTÓ: SÁNDOR EMESE

Az MMA MMKI márciusban mutatta be Dér Cs. Dezső és Márkus Renáta *Új utak a kulturális marketingben* című kötetét, amely a kulturális intézmények, szervezetek és a művészek működésének hatékonyabbá és szakszerűbbé tételében kíván segítséget nyújtani. Legfőbb célja, hogy bemutassa a kulturális marketing és a kommunikáció aktuális trendjeit, és a digitális világ kulturális szakterülethez kapcsolódó lehetőségeit. Emellett segítséget nyújt az online térben való eligazodásban is, ahol jelentős hatást gyakorolhatunk a fogyasztókra. A közösségi oldalak napjainkban a koronavírus-járvány következtében még az eddiginél is nagyobb teret hódítottak maguknak, de milyen kérdéseket vet fel mindez az online marketingben, és nem utolsósorban a kulturális marketing területén? Mitől lesz jó egy kulturális intézmény marketingje a járványhelyzetre való tekintettel, és miért van kulcsfontosságú szerepük az influenzszereknek? (Egyáltalán kik azok az influenzszerek?) Ilyen és ehhez hasonló kérdéseket boncolgattunk Dér Cs. Dezsővel, a Budapesti Metropolitan Egyetem Turizmus és Marketing Intézetének egyetemi docensével és Márkus Renáta marketingszakemberrel, amelyekre Ön is választ kaphat soron következő interjúnkban.

■ *Milyen újszerűséget rejt magában az Új utak a kulturális marketingben című kötet, és kiknek ajánlott az olvasása?*

■ **Dér Cs. Dezső:** Mindenekelőtt egy kis történelemmel kezdeném, ugyanis ez a könyv a 2011-ben megjelent *Új utak a művészeti menedzsmentben* című kötet folytatásának is tekinthető, amely egy marketing-szemléletű művészeti menedzsmentet volt hivatott bemutatni. A kötet akkoriban abszolút hiánypótló volt, és mindmáig nagyon fontos olvasmány valamilyen művészeti egyetemen.

Amiben viszont hiányosság mutatkozott, az az elmúlt tíz év tapasztalata, és ha már marketingről beszélünk, elsősorban az online világ. Mi ezt az online világot szeretnénk volna mindegyikben bemutatni egy frissebb kötetben, (elsősorban hazai) gyakorlati példákkal illusztrálva. Az új könyvet mindemellett kiegészítettük még egy foglalomtárral, valamint olyan struktúrák bemutatásával, amelyek a kulturális menedzsmentben és a kommunikációban alapvetőnek számítanak: gondolok itt például arra, hogyan kell kü-

DÉR CS. DEZSŐ ÉS MÁRKUS RENÁTA

lönböző elemzéseket készíteni, milyen szempontjai vannak egy sajtóelemzésnek, egy PR-elemzésnek, egy online kommunikációs elemzésnek. Mégis, ez a könyv egészen más, mint az előzménye, ugyanis itt a marketingtervezés és -menedzsment felépítésének folyamatát a kutatástól kezdjük, amely egy nagyon fontos lépés: először meg kell ismernünk a környezetünket, hiszen ott vannak a mi fogyasztóink is.

■ **Márkus Renáta:** Ezenkívül mindenképpen szeretnénk volna a művészetet és a marketinget közös konszenzusra hozni annak érdekében, ha egy marketinges szakember fogja a kezébe a könyvet, akkor könnyebben tudjon kommunikálni egy művészeti ágból érkező szakemberrel, és ugyanígy fordítva.

■ **Dér Cs. Dezső:** Igen, a célcsoport pedig ebből a szempontból már jól látható. Nem egy akadémiai szintű kiadványról van szó: kifejezetten gyakorlatias, hiszen azt szeretnénk volna, hogy akár egy művész, akár egy művészeti szervezet szakmai munkatársa veszi kézbe, mindenki könnyedén tudja értelmezni a szöveget. Sőt, ha például egy menedzsmentszemléletű ember forgatja a kötetet, ő is rálátást nyerhet arra, hogyan is képzelhető el mindaz kulturális-művészeti aspektusból, amivel foglalkozik.

■ **Márkus Renáta:** De ugyanúgy forgathatják kulturális intézmények dolgozói, reklámügynökségi dolgozók – ha esetleg van kulturális projektjük –, illetve egyetemi hallgatók is, akik a kulturális marketing területén szeretnének elhelyezkedni.

■ **Érkeztek visszajelzések a kötet megjelenése óta?**

■ **Márkus Renáta:** Igen, már a könyvbemutatón is rengeteg

visszacsatolást kaptunk, többen odajöttek hozzánk és kiemelték, hogy mennyire hiánypótló ez a kötet; illetve különböző blogokon is olvashatunk pozitív hangvételű kritikákat közgazdászok, marketingesek tollából.

■ **Milyen jelentős változás történt a marketing területén az elmúlt tíz évben?**

■ **Dér Cs. Dezső:** Az első és legfontosabb fordulat az volt, amikor elkezdtek kihasználni az internet adta lehetőségeket. Előtte ez a platform a marketing – és minden más iparág – szempontjából még egyáltalán nem szerepelt olyan kiemelt helyen, mint az elmúlt néhány évben. Az online tér pedig egyre inkább előtérbe kerül, mint ahogy azt tapasztalhatjuk.

■ **Márkus Renáta:** Azt látjuk, hogy megkerülhetetlenné vált a kétoldali kommunikáció, amelyet a különböző közösségi platformok tesznek lehetővé: ez még több előnyt tartogat a kulturális intézmények számára. Már nem „csupán” annyi élményt tudnak nyújtani a látogatóknak, hogy egy kiállításra vagy egy darabra invitálják őket, hanem mindezen felül is kapcsolatba tudnak lépni a nézőikkel, folyamatos interakciót tudnak létesíteni.

■ **Miért fontos egy intézmény számára a közösségimédia-marketing?**

■ **Márkus Renáta:** Szerintem nagyon hasznos lenne, ha minden intézmény legalább egy olyan felületet, közösségi oldalt találna magának, amely a leginkább beilleszthető az ő arculatába, és amellyel a leghatékonyabban érik el a célcsoportjukat. A Facebook, a YouTube, az Instagram, a Pinterest vagy a TikTok tényleg annyi lehetőséget rejt magában, hogy érdemes lehet legalább

egy, de inkább három közösségi platformon jelen lenni, még hozzá előre meghatározott stratégia mentén, szakember bevonásával, ennek eredményeképpen az arculathoz illeszkedve tudnának egységesen kommunikálni.

■ **Dér Cs. Dezső:** Az online világ és annak ismerete önmagában még nem elég, hiszen azt is tudnunk kell, hogy milyen környezetbe fogunk belecsöppenni, valóban ismernünk kell, hogy milyen közösségimédia-platformok azok, amelyek ki tudják majd használni a stratégiánkat, tudunk kell a célcsoportunkkal interaktívan kommunikálni az adott kampány érdekében.

■ **Mennyire lehet megragadni az idősebb korosztály figyelmét ezekkel az új módszerekkel?**

■ **Dér Cs. Dezső:** Ha megnézzük a statisztikákat, azt látjuk, hogy az 55 év felettiek aktívabban használják a Facebookot, mint a 25 év alatti fiatalok. A tavaszi hónapokban a felhasználók száma is emelkedett – a hazai lakosság közel kétharmada használja jelenleg ezt a platformot –, egyre többen használják a 65 év felettiek is: muszáj megismerniük, hiszen a Facebook (is) ilyen helyzetekben tudja még inkább segíteni az egymással való kommunikációt.

■ **Márkus Renáta:** Interakcióra is jobban rá lehet őket bírni, ugyanis míg a fiatalabbak többször is meggondolják, hogy mit osztanak meg, az idősebb korosztálynak kevesebb tapasztalata van ezen a téren, és sokkal szívesebben tesznek közzé képeket, nyereményjátékokat.

■ **Dér Cs. Dezső:** De nem csupán az életkor számít, hanem például az is, hogyan állnak az internetezők bizonyos kérdésekhez. Ha valaki művészetet és kultúrát fogyaszt, az bizonyos mérték-

MÁRKUS RENÁTA

ben nyitottabb személyiséget feltételez, és ő az újszerű dolgok iránt is fogékonyabb, mint azok, akik nem érdeklődnek a kultúra és a művészetek iránt.

■ **Miért van kiemelten fontos szerepe a közösségi médiának a koronavírus-járvány idején?**

■ **Márkus Renáta:** A kapcsolattartást nagyon felerősítette amiatt, hogy a családtagok nem tudtak egymással személyesen találkozni. A kulturális intézményekre nézve azt vettük észre, hogy akik eddig egyáltalán nem, vagy kevésbé használták ki, azok is elkezdtek intenzíven élni a közösségi oldalak nyújtotta lehetőségekkel, hiszen a korlátozások miatt nem tudtak máshogyan kontaktba lépni a nézőikkel. A kényszer szülte helyzetekben nagyon kreatív megoldások jöttek létre például azáltal, hogy mindenféle játékos feladatokra invitálták a közönséget, vagy a különböző színházak társulata jelentkezett be napról napra otthonából.

Azonban hiába van nagyon sok kreatív energia egy intézmény mögött, ha nincs olyan szakember, aki ezeket összefogja, ismeri az adott platform sajátosságait, és megfelelő hangnemben kommunikál.

■ **Dér Cs. Dezső:** Amit szintén figyelembe kell venni, az az, hogy eddig a nézők eljártak színházba és fizettek a jegyekért. Most viszont nagyon sok esetben a színház fogta, és megosztott mindent – ingyen. Át kell gondolni azt is, hogy a bevételtől elesve hogyan lehet egyfajta piaci szemlélettel tekinteni a helyzetre. Ezért érdemes tanulni, érdemes foglalkozni az online marketinggel, mert a PR önmagában nem elég. Én azt feltételezem, hogy az elmúlt hónapok eseményeire való tekintettel a legtöbben elkezdnek építeni egy olyan stratégiát, amelynek segítségével a változó környezetre is azonnal tudnak reagálni. Sajnos nem elég az, ha például több közönségszervezőt foglalkoztatnak; inkább stratégiai irányba kellene elmozdulniuk. Ha elmaradnak ismét az előadások, akkor honnan lesz bevétel? Újragondolt marketingstratégiát kellene felmutatnia minden egyes intézménynek, szervezetnek, amelyet legalább egy-két évre előre terveznek, ugyanakkor elég rugalmas ahhoz, hogy minden eshetőségre felkészült legyen.

■ **Mitől lesz jó egy kulturális intézmény marketingje a járványhelyzetre való tekintettel?**

■ **Dér Cs. Dezső:** Fontos, hogy az intézmények stratégiai marketingje valójában egyfajta márkastratégia legyen, hiszen a kulturális márka mindig egy szerethető dolog. Egy szerethető márka pedig ismeri a saját rajongótáborát, és megteheti, hogy megbeszéli velük például azt, hogy ne váltsák

vissza a jegyeiket. Az intézményeknek olyan közönséget kell kialakítaniuk, amely feltétel nélkül hisz a márkában, avagy a kulturális intézményben, és akármilyen történjen, lehet rá számítani. Ha a közönség terjeszti is a híreket, akkor már egy nagyon erős márkáról beszélhetünk, amely képes változó környezetben megállni a helyét.

■ **Márkus Renáta:** Pontosan, emellett arra is figyelniük kell, hogy ne csak kérjünk, hanem adjunk is: ha egy színház esetében a nézők úgy döntenek, hogy nem váltják vissza a jegyeiket, akkor nagyon fontos, hogy cserébe úgy érezzék, nincsenek elfelejtve, mert így is kapnak valami pluszt a márkától. Erre is születtek nagyon ötletes megoldások, például amikor a színészek rendszeresen bejelentkeztek élő adásban, és vicces helyzetekben mutatták be, hogy milyen lenne otthonról próbálni.

■ **Mennyire nehéz alkalmazkodni a napról napra változó korlátozó-sokhoz, körülményekhez?**

■ **Márkus Renáta:** Rendkívül fontos a naprakészség, muszáj figyelni a külföldi trendeket, és előre fel kell készülni a váratlan helyzetekre. Ha napról napra követjük azt, hogy mi történik a környező országokban, időben be tudjuk készíteni a szükséges tartalmakat.

■ **Dér Cs. Dezső:** Ugyanakkor egy színház esetében éppen ezért problémát okozhat az évadtervezés. De ott vannak a külföldi koncertek is, amelyeknél előfordulhat, hogy az előadót több évvel előre le kell szerződtetni: most akkor felkérjük, vagy ne kérjük fel? Van egyfajta bizonytalanság. Ezért fontos az, hogy az ügyfelek bízzanak bennünk. Kommunikálnunk kell a közönséggel, és közvetíteni feléjük

a programjainkat azt sugallva, hogy igenis meg fogjuk nyitni az évadot. Változás esetén pedig időben kell szólnunk: a döntési pontoknál lépünk kell, mert ha nem lépünk, nemcsak mi leszünk bizonytalanságban, hanem a közönségünk is.

KÖNYVBEMUTATÓ A PESTI VIGADÓBAN, DÉR CS. DEZSŐ ÉS MÁRKUS RENÁTA SZERZŐPÁROS MELLETT FEHÉR EURIDIKÉ, A CSIKY GERGELY SZÍNHÁZ MARKETINGIGAZGATÓJA ÉS KOCSIS MIKLÓS, AZ MMA MMKI IGAZGATÓJA.

■ *Mi a helyzet a kevésbé népszerű intézményekkel, ők hogyan léphetnek előrébb?*

■ **Márkus Renáta:** A vidéki színházak esetében például van egy állandó közönség, amely többnyire ismeri a színészeket. Ebben az esetben jó megoldás lehet az, hogy a kórustagok vagy a táncosok kimennek a közterekre előadni, az emberek pedig az erkélyekről, ablakokból nézik őket. Néhány ilyen kezdeményezés elképesztő sikernek örvendett, amely az adott intézménynek kifejezetten a hasznára vált. Ugyanígy színházak esetében érdemes lehet néhány színészt kinevelni influenszernek, akik már képesek lennének olyan elkötelezett célcsoportot, közönséget kialakítani, amellyel sokkal

könnyebb interakcióba lépni, ez mind a vidéki, mind a budapesti intézményeknél nagyon hasznos módszer lehet.

■ *Kit nevezzünk influenszernek?*

■ **Márkus Renáta:** Az influenszer tulajdonképpen egy véleményvezér, aki mindig egy adott célcsoportot fog össze. A követői figyelemmel kísérik minden lépését, és a legtöbb esetben adnak a szavára. Általában valamilyen szakterületet vagy életstílust közvetít, amellyel a követői nagymértékben tudnak azonosulni. Itthon egy mikro-influenszer öt-tízezres követőtáborral bír, de vannak efölött még nagyobb, százezres vagy milliós követőtáborral rendelkezők is. Olyanokkal is érdemes alkalomadtán összefogni, akik nem feltétlenül szakmabeliek, de valamilyen módon be tudnának vonzani új célközönséget, például adott esetben a fiatalokat.

A másik fontos fogalom a stakeholder, aki annyiban különbözik az influenszertől, hogy ő kifejezetten szakmabeli egy adott területen. Olyan személy, aki valamilyen módon befolyásolja egy szervezet céljainak megvalósulását. Vannak olyan rendezvények, amelyekre kifejezetten a szaktudása miatt hívják meg őt, és szintén hatalmas követőtáborral rendelkezik.

■ *Mitől lesz valaki jó influenszer? Milyen eszközökkel lehet megragadni mások figyelmét?*

■ **Márkus Renáta:** Először is, aki influenszerkedésre adja a fejét, annak el kell döntenie, hogy mi legyen a saját, személyes profilja. Fontos, hogy ez önmagában legyen, és megtalálja a saját személyes hangját, platformját, amelybe mindezt be tudja illeszteni. A mai influenszerek nagyon sokrétűen, szinte 360 fokban jelen van-

nak, legyen szó blogokról, az Instagramról vagy akár a TikTokról. Nélkülözhetetlen, hogy hitelesen és következetesen kommunikáljanak. Ezek mellett elengedhetetlen a rendszeres kommunikáció, hogy mindig válaszoljanak a követőinknek, személyes hangnemet alakítsanak ki velük... valójában saját magukat egy márkaként kell felépíteniük és kezelniük.

■ **Dér Cs. Dezső:** Gyakorlatilag az influenszereknek egy rendkívül erős személyes márkája van, amely az online térben is meg tud valósulni. Aki influenszerként tevékenykedik, az gyakran időt, energiát és pénzt nem sajnálva építette fel magát, átvizsgálta az adottságait, ki tudta emelni azokat az erősségeit, amelyekből fel tudta építeni azt a házat, amit elképzelt magának, és amit átad a célközönségének.

■ *Milyen tényezőket kell figyelembe vennie egy influenszernek marketinges szempontból?*

■ **Márkus Renáta:** Sokan azért fordulnak menedzserekhez, mert nagyon sok a megkeresés, és egyedül nem tudják őket kiszűrni. Egy szakember meg fogja tudni mondani azt, hogy például egy hónapban milyen kampányokat tudnak elvállalni, és ami kimaradt, mikor tudják legközelebb beiktatni. Hiszen mint korábban említettük, őket is ugyanúgy kell kezelni, mint egy márkát, és ahogy a márkát felépítéd stratégia alapján, úgy az illetőt is. Éppen ezért a kezdő influenszereknek is ajánljuk az új könyvet, hiszen ez alapján magukat is fel tudják építeni, és megalkothatják azt a stratégiát, amellyel hitelesen és hosszútávon eredményesen tudnak kommunikálni, szólni a követőikhez.

■ **Dér Cs. Dezső:** Akárcsak egy márka, folyamatos a növekedésben vannak, és bár egy darabig maguk is tudnak operatív ügyeket intézni, a végén gyakorlatilag ők is ugyanolyan stratégiát igényelnek, ehhez pedig professzionalizmus szükséges, hogy működhessen. Például egy nagyobb fesztivál esetében sem a menedzsereket ismerjük, hanem az olyan nagy neveket, akik képviselik a márkát, elsősorban a kommunikátorokat, de vannak mögöttük olyan professzionális szereplők, akik működtetik magát a márkát: ők készítik és menedzselik a stratégiát, meghatározzák a feltételeket, beosztják a programokat, leszervezik a tárgyalásokat, intézik a szerződéseket stb.

■ *Hogyan NE legyünk influenszer?*

■ **Márkus Renáta:** Számtalan negatív példát is ismerünk, például ha valaki folyamatosan csak reklámokat közvetít, vagy egyszerre akár több dolgot reklámoz... A kultúra esetében szerencsére viszonylag kevés ilyen példa van, de ha valaki megélhetésből csinálja, és csak ezzel foglalkozik, az hajlamos rá, hogy tényleg a létező összes szponzorációt és reklámot elvállalja, amellyel hosszú távon – még ha bele sem gondolkodik az adott helyzetbe – nem csak a márkájukat, de saját magukat is rombolják.

■ **Dér Cs. Dezső:** Tudnunk kell, hogy hol van az a határ, amikor megalkuszunk valakivel, amikor eladjuk magunkat a márkáknak, meddig tart a hitelességünk, és mi az, amit még el tudunk vállalni. Erre egyetlen recept van, a közönség. És itt megint egy tudatos, professzionális menedzser kell, aki tudja figyelni, meg tudja mondani, hogy mi van a falak mögött. Folyama-

DÉR CS. DEZSŐ ÉS MÁRKUS RENÁTA

tos kutatás, figyelés, tervezés szükséges, ami rendkívül unalmasan hangzik, de ezek nélkül mindenki lehúzhatja a rolót. Az online világot egyébként is az „egy perc hírnév” jellemzi.

■ **Márkus Renáta:** Az is negatív hatást válthat ki, amikor látjuk, hogy valaki nagyon életidegen képet oszt meg, vagy szorongva, rossz beállítással fogja meg az adott terméket, amit reklámozni szeretne. Éppen ezért lényeges, hogy az ügynökség és az influenszer egy olyan konszenzusra jusson, hogy mindkettőjüknek megmaradjon az identitása, sőt a kettő inkább erősítse egymást, de nem reklámszagúan, azt sugallva, hogy „vedd meg, mert most olcsóbb”, hanem adott esetben ki van találva például egy játékos, esetleg interaktív kampány, amelynek köszönhetően a követő tényleg azt érzi, hogy kap is valamit.

■ **Dér Cs. Dezső:** Valójában akkor jó az együttműködés, ha a néző, a látogató, a rajongó nem veszi észre, hogy el akarnak adni neki valamit.

■ *Mi a legokosabb, amit egy influenszer a járvány ideje alatt tehet? Milyen célokat érdemes szolgálnia?*

■ **Márkus Renáta:** Mindig a közönség érdekét, az ő adott célcso-

portjának az érdekét kell szem előtt tartaniuk. Például ha saját magukra odafigyelnek a járvány alatt, akkor mutassák meg másoknak is a hétköznapijaikat, hogyan teszik mindezt, hogyan élnek meg az önkéntes karantént. De ajánlhatnak kreatív elfoglaltságokat, olvasmányokat, bevásárolhatnak az időseknek, vagy készíthetnek maszkot... ezek abszolút hasznosak tudnak lenni.

■ **Dér Cs. Dezső:** Valóban nagyon fontos, hogy márkaként elsősorban a célcsoport problémáit és nehézségeit vegyük figyelembe ebben az időszakban. Rá kell jönnünk, hogyan tudjuk mindezt beépíteni a kommunikációnkba, hiszen az influenszerek is ugyanúgy emberek, hasonló gondokkal. Valahogyan nekik is meg kell jelenniük, reflektálniuk kell az adott eseményekre és szituációkra, nem tudják kikerülni, hiszen ezt most senki sem tudja kikerülni. És hogy hogyan fogunk reagálni, sírni vagy nevetni, meglepődni vagy megdöbbenni fogunk, az már teljesen mindegy, a lényeg, hogy a közönség valóban együttérezzen velünk, ebből a szempontból pedig számtalan kreatív megoldásunk adódhat: a többi már csak rajtunk múlik.

Ösztöndíjas programajánló

2020. VII. 14. – 2020. IX. 30.

ZEMPLÉNI FESZTIVÁL

– HORVÁTH KINGA KIÁLLÍTÁSA

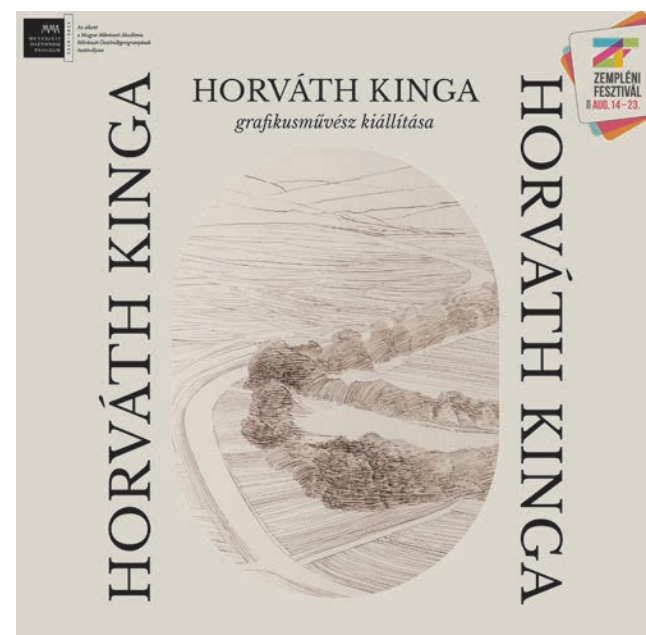
Sárospatak – Szent Erzsébet Ház

(Sárospatak, Szent Erzsébet utca 13.)

Kortárs magyar képzőművészek kiállításai nyílnak a Zempléni Fesztiválon. Sárospatakon, a Szent Erzsébet Házban a közönség Horváth Kinga grafikusművész munkáiból láthat válogatást 2020. augusztus 14-től. A kiállítást feLugossy László képzőművész nyitja meg.

A Zempléni Fesztivál további képzőművészeti kiállításai:

- **Góré Szabina festőművész kiállítása**
Zempléni Múzeum (Szerencs, Huszárvár út 11.)
- **Vincze Ottó képzőművész kiállítása**
Borászati Kultúra Háza (Tolcsa, Kossuth L. út 32.)
- **Lukács Róbert festőművész kiállítása**
Paulay Ede Színház galériája (Tokaj, Serház u. 55.)
- **Sárospataki P'ART Művészcsoporthoz kiállítása**
(Fazekas Balogh István, feLugossy László, Lenkey-Tóth Péter, Molnár Irén, Sándor Zsuzsa, Stark István)
Sárospatak, Újbástya Rendezvénycentrum Urbán György kiállítóterme (Sárospatak, Szt. Erzsébet u. 3.)
www.zemplenifestival.hu

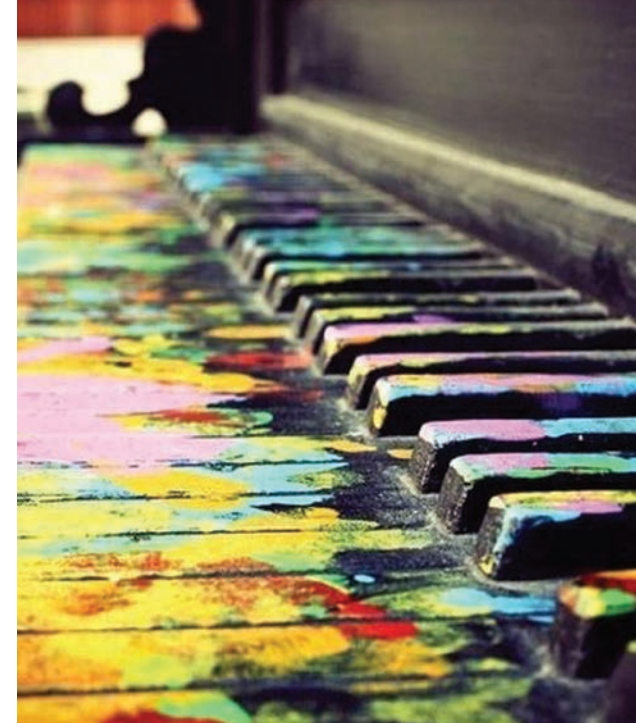

2020. IX. 13. 19.00

GYÖNGYKOSZORÚ

Bölcs Vár, Budapest

Gyöngykoszorú címmel tart koncertet **Újhelyi Kinga** Jászai Mari-díjas színművésznő és zenekara az idei Ars Sacra Fesztiválon. A formáció a magyar irodalom ismert és kevésbé ismert lírai darabjait szóltatja meg. A koncertanyagban dalként elhangzó magyar költészeti gyöngyszemeket – mint például az *Ómagyar Mária-síralmat*, József Attila *Óda* című versét, Pilinszky János *Apokrif* című versét vagy Arany János *Tetemre hívás* című balladáját – az önkéntes karantén ideje alatt zenésítették meg. Az elhangzó versdalok *Szent István intelmei Imre herceghez* című szövegemlékünknél szenteciaszerű szövegrészleteire támaszkodva hangzanak el, felfűzve, mint egy gyöngykoszorú. A válogatás vezérelve a hit megtartó ereje, illetve az istenkereső ember, az alapvető létkérdésekkel küzdő és a szerető-szerelmes ember problematikája volt. Ezek a kérdések ma is ugyanúgy érdekesek, elgondolkodtatóak kortól és történelmi környezettől függetlenül. A dalokat Dargó Gergely Kiséri zongorán, harmonikán és cajónon, Albert Szilárd hegedűn, Pusker János csellón és Szabó Krisztián gitáron. A koncert ingyenes, de regisztrációhoz kötött a www.arssacra.hu honlapon.

2020. IX. 30. 10.00

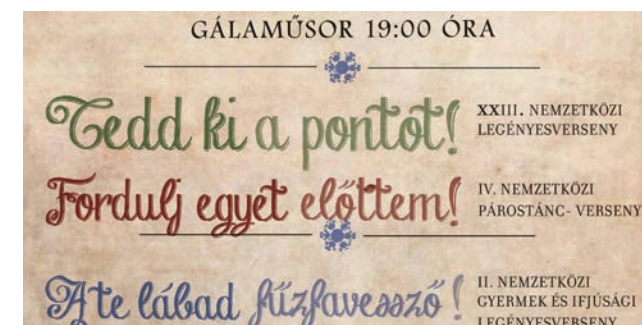
„NEVELJÜNK KÖZÖNSÉGET!”

– ÚJBUDAI ZENEÓVI

Törpegomba Művészeti Óvoda,

Egérkirály Művészeti Óvoda, Budapest

Klasszikus zenei koncertélmény és zenés beavatató foglalkozás játékos formában, interaktív módon kicsiknek és nagyoknak **Czébelly Beátával**. Kodály gondolatát is idézve, köztudott, hogy a zenei nevelést nem lehet elég korán kezdeni. A zenei élményhez jutás, az éneklés számos jótékony hatása mellett elengedhetetlen része a harmonikus személyiségfejlődésnek. A zenével való minél gyakoribb találkozás a legkisebbek számára különösen fontos, hiszen ők azok, akik életkoruknál fogva a leginkább fogékonyak, zenei befogadóképességük a legmagasabb. A „Neveljünk közönséget!” című sorozat célja a klasszikus zene, a hangszeres játék világának nyitogatása a gyerekek számára a zongora segítségével. A sorozat első alkalmának az újbudai Törpegomba Művészeti Óvoda, valamint az Egérkirály Művészeti Óvoda helyszínei adnak otthont.

2020. X. 4. 19.00

BEETHOVEN-ZONGORASZONÁTÁK

BERECZ MIHÁLY ELŐADÁSÁBAN

Budapest Music Center

Sonata quasi una fantasia – eredetileg ezt az elnevezést viselte az 1802 tavaszán megjelent, op. 27-es sorszámú mindkét szonáta, amelyek közül aztán a Holdfény-szonáta tartósan leárnyékolta Esz-dúr pár-darabját. Ez utóbbi kompozíció most a legutolsó Beethoven-zongoraszonáta előtt szólal majd meg, vagyis az 1823-ban megjelent, kéttételes c-moll szonáta kontrasztos társaságában. Ennek a kései műnek emlékeztető szerep jutott Thomas Mann *Doktor Faustus* című regényében: ott az író a bőbeszédű muzsikust, Wendell Kretzschmar szájába adja a szerző a mélyértelmű (és voltaképpen Adornótól származó) végkövetkeztetést, amely szerint a második, Arietta elnevezésű tétel Beethoven végső búcsúja a szonátától mint műfajtól és mint hagyományok által éltetett formától. Az 1997-ben született Berecz Mihály tizenhat esztendősen mutatkozott be a budapesti koncertlátogató közönség előtt, méghozzá példaképe, Kocsis Zoltán vezénylete alatt muzsikálva. A művész azóta töretlenül halad a maga útján, mert ahogyan azt pár éve egy interjújában megfogalmazta: „Szerintem az egyéniség mindennél fontosabb. Engem sohasem izgatott igazán a technikai tudás, az én figyelmemet mindig csak maga a zenélés kötötte le...”

2020. X. 10. 10.00

VIRÁGZÓ HAGYOMÁNY SZAKMAI VERSENYEK

Fonó Budai Zenaház

A Budapest Főváros Bartók Táncgyűttes versenyeket új időpontban, módosított helyszínen tartja meg **Sánta Gergő András** ösztöndíjas részvételével. A Budapest Főváros Bartók Táncgyűttest fenntartó Bartók Kulturális Táncgyűlés és a Fonó Budai Zenaház idén megrendezik „Tedd ki a pontot!” XXIII. Nemzetközi Legényesversenyt, a „Fordulj egyet előttem!” IV. Nemzetközi Párostánc-versenyt, „A te lábad fűzfavessző!” Nemzetközi Gyermek és Ifjúsági Legényesversenyt, valamint a Gálaműsort dr. Martin György tiszteletére.

„Költő és festő: egy”

NAGY GÁSPÁR ÉS A KÉPZŐMŰVÉSZET

Orosz István tanulmánya

A Nagy Gáspár és a képzőművészet kapcsolatáról szóló tanulmányomat önző módon egy saját élménnyel szeretném kezdeni. 1985 tavaszán közös kiállításra készülődtünk a feleségemmel, Keresztes Dórával. A kiállítást az akkori Vigadó Galériában rendezték, az épület ugyanott állt, mint ma, de a galéria kialakítása más volt. Akkoriban a Vigadós kiállításokról televíziós beszélgetőműsor is készült, *A TV galériája* volt a címe: nem csoda, hogy a torkunkban dobogott a szívünk. A műsorvezető – a korabeli művészeti élet nagyhatalmú irányítója – meglátogatott bennünket, hogy felmérje, valóban méltók vagyunk-e a fontos eseményre. Dóra jó korán felkelt, hogy megcsinálja a gesztenyés tekercsét – ma már recept nélkül is tudja –, én pedig úgy próbáltam átrendezni a társasházi lakásunkat, hogy egy kis jóindulattal műteremnek nézzen ki. A hölgy elégedettségnek tűnt mindkét produkcióval, majd a helyszíni szemle végén mintegy mellékesen odavetette, szükségeltetik a műsorhoz két szakértő is. Természetesen jól ismertük *A TV galériája* című műsorsorozatot, tudtunk a szakértő vendégekről, és sejtettük, hogy mellénk is rendelnek majd ilyeneket, az azonban váratlanul ért, hogy nekünk kell megnevezni őket. A hölgy indult, a szolgálati gépkocsi motorja már zörgött, töprenghetünk még pár napig, szólít vissza, de mi azon nyomban válaszoltunk:

- Legyen Gazsi – mondta Dóra.
- Legyen Tibor – mondtam én.
- Na és kik volnának ők? – hajította a retikült a hölgy a hátsó ülésre.
- Nagy Gáspár és Szentiványi Tibor.
- Az a Nagy Gáspár? – emelte vissza a táskát a hölgy.
- Tudod, kedvesem... – halkította le a hangját jótékonyan, miközben kezdett visszaterelni bennünket a „műterembe”.
- Igen, tudom – húzta ki magát a feleségem.

Az előző év októberében jelent meg Nagy Gáspár – az ő szavával: „elhíresült”, később „rendszerváltónak” aposztrofált – verse, az *Öröknyár: elmúltam 9 éves*. „A gyilkosokat néven nevezni!” – így szól a vers utolsó sora. Az infinitívusz végén az „NI” nagybetűkkel szedve, hogy mindenki értse, a kivégzett miniszterelnök monogramját idézi. 1985 Gáspár számára az azonnali szilencium elrendelésének esztendeje volt. Utolsó kiadásra engedélyezett verseskötetének, az 1982-es *Földi pöröknek* Dóra tervezte – rajzolta és fotózta – a címlapját. A következő kötet borítóját pedig majd rám

fogja bízni, de az csak két év múlva lesz esedékes, és persze egyikünk sem sejtí, hogy a borító levétetik majd a kötetről és bezúzatik. Abban az 1985-ös évben már megnyitotta egy kiállításomat Gáspár, fontos tárlat volt, ha nem is miattam. Évekkel később, amikor hozzáférhetővé váltak az ilyen természetű iratok, mutatott egy rendőri jelentést, amely azon a megnyitón készült. Tudtuk, hogy az alföldi kultúrház a galériájában is ott szorgoskodtak a „kis spiclik, szebben mondva hírforrások” – a *Szigorúan titkos állambiztonsági barlangrajz* című vers szavait idéztem –, sőt a helyi költőtárs-tanító – később a rendszerváltás emblematisz alakja – a fülünkhöz hajolva meg is nevezte őket. A figyelőknek persze rájuk, a kiállítási megnyitóbeszédekben is oly bátran fogalmazó irodalomrookra kellett figyelniük, arra már aligha lehetett gondjuk, hogy az én Gáspár által kétkedőnek mondott képeimmel is bíbelődjének. „*Dubito ergo sum*: Kétkedem, tehát vagyok” – találta ki a kiállítási mottót számomra. Örömmel fedeztem fel, hogy Gáspár mily tudatosan és pompásan valósítja meg az irodalomban azt a szavak mögé, sorok közé rejtőző, a tartalmaknak második jelentést adó bravúrt, amelyről a képzőművészet területén én is ábrándoztam. Már ötödik éve ismertük egymást, ugyanabban az utcában laktunk (nota bene: Sopronban a munkahelyem, az egyetem művészeti intézete Szokolay Sándor házával volt szomszédos), beszélgethettünk sokszor, bár meglehet, fociról s politikáról kicsivel többet, mint a művészetekről. Képzőművészetről, sőt éppen arról a természettudományokkal és a matematikával rokonságot tartó, titkosan többértelmű műfajról, amely Gáspár kódolt képversét is éltette, akkoriban legtöbbit a másik „szakértővel”, Szentiványi Tiborral társalogtam. Vagy inkább ő társalgott velem. Műveltsége lefegyverző volt, ő tudott a legkomolyabb dolgokról a legtréfásabban, s a legvidámabbakról a legkomolyabban beszélni, bár alighanem azzal volt a legnagyobb hatással rám, hogy kedvenc grafikusom, a holland Maurice Cornelis Escher pontos másaként lépett be az életembe. Ugyanaz a szakáll, ugyanaz a bölcs játékosság, a frizura és a filozófia is egyforma. Valahol külföldön látta egy munkámat, és hazatérve felkutatott, ami nem lehetett túlságosan könnyű abban a telefon nélküli világban. De Tibor leleményességben utolérhetetlen volt, állítólag az angol királynővel is levelezett, és persze Nagy Gáspárral is jó barátságba

került. Vissza is kanyarodnom hozzá, meg a tévéből érkezett művészettörténész hölgyhöz.

Ez a költő nem publikálhat, így szólt a kádári diktátum. És komolyan is vették, sőt a nyilvános szereplésekre is kiterjesztették a Nagy Gáspárra vonatkozó tiltást, a nyilvánosság csúcsa pedig akkoriban a televízió volt.

– Egyszóval tudod... – süppedt vissza a szerkesztő asszony a legmélyebb fotelünkbe – tudod, és mégis őt akarod?

Dóra hajthatatlan volt, azt akarta, hogy vagy Nagy Gáspár üljön mellette a televízióban, vagy senki más. Szó szót követett, érvekre ellenérvek jöttek, de az álláspontok jöttányit sem közeledtek, látogatónk telefonálni akart, ami akkoriban, vonalak híján talán egész Budakeszről lehetetlen lett volna, majd látva, hogy itt már a műsora forog veszélyben, arra a konklúzióra jutott: Nagy Gáspár nem jelenhet meg a képernyőn, ez ugyebár faktum, ám hivatalosan csak az irodalmi szerkesztőségnek adták ki az ukázt, vagyis neki a képzőművészeti osztály élén talán nem is lenne kötelező tudnia. Ekkor már csak önmagát győzködtte, ami végül sikerült. Ha baj lesz, ő majd nem fogja tudni, hogy ez a Nagy Gáspár az a Nagy Gáspár. Nagyon szépnek láttam akkor Dóra diadalmas ábrázatát, miközben vendégünk a fürdőszobában kezeit mosta, és bevallom, a művészettörténész hölgyet is becsültem ezért a hirtelen jött, bölcs amnéziáért.

Gáspárnak sok képzőművésszel volt kapcsolata, barátai közt festők, szobrászok, fotósok, grafikusok, építészek voltak. Verseiben gyakran szólítja meg őket, illetve prózaköteteinek jelentős részét alkotják a képzőművészekről szóló írások, műelemzések és a kiállítási megnyitók. A megidézett művészek és alkotások alapján, a budakeszi szobák falán függő képek ismeretében, emellett tudva, kiket választott könyvei illusztrátorának vagy könyvborítói tervezőjének, meglehetősen jól körvonalazható az a világ, amellyel Nagy Gáspár leginkább rokonszenvezett, és amelyben saját költői világával rokon képzőművészeti világot látott. Elsőként a költő barát Nagy Lászlót említem, aki, ha költői életműve nem homályosította volna el a benne lakó képzőművészt, bizonyára grafikusként is jelentős lett volna. A fiával, Andrással közös kiállításukat megnyitva írta róluk Nagy Gáspár: „apa és fia, László és András a Nagyok közül, kik valának vérbeli kézművesek, költők, rajzoló művészek”. Nem nagyon ismert, de a rajz mint önálló képzőművészeti műfaj valamikor a XIX. század vége felé, vagy inkább a XX. század elején jelent meg. Rajzoltak persze addig is, de azoknak a rajzoknak – ha művészek rajzolták – a vázlatai, előkészületei a tervei voltak valamely később megszülető alkotásnak. Vizuális megjegyzések, amelyek funkciójukat tekintve közelebb álltak az íráshoz, mint a festészethez. Messzebb utazva vissza az időben, oda, amikor írni csak kevesek tudtak, vagy amikor még nem is voltak betűk, a rajz az írást helyettesítette. Úgy is

mondhatni: a rajzolás volt maga az írás, a gondolatok továbbadásának legtermészetesebb eszköze. Én a két művészeti ág összetartozására, sőt azonosságára vonatkozó utalást hallok ki Nagy Gáspár iménti mondatból. Nagy László grafikai és költői világának legközvetlenebb rokona Kondor Béla. „Költő és festő: egy. Ez a megállapítás jóval több, mint a személy azonosítása. Mert Kondor működése kép- és költeményalkotásban valóban azonos ihletettséggű, azonos erejű is. Régóta látom, hogy benne a festő és költő nem kiegészíti, hanem föltételezi egymást.” Nagy László írt így Kondorról, és a két már elismert költőkolléga barátsága révén az ifjú Nagy Gáspárban már korán tudatosult a műfajok korrespondenciája iránti érdeklődés, sőt az irodalom és a képzőművészetek egymásrautaltságának hite. A még otthonról, a vasi végekről ismerős Illés Árpád kapcsán is a költészet és a festészet összetartozása jut eszébe: „képei a magas líra ormaira mutatnak, [...] testvéri hirnők.” Verset ír a képekhez, verssel búcsúzik el Nagy Lászlótól és Kondortól, és a további írások „címzése” alapján szinte „műcsarnoknyivá” bővíthető az anyag azoknak az alkotóknak a műveiből, akiket közel gondolt magához. A *zászlótartó* Korniss Dezső; az *arkördög*, *arkangyal* Schéner Mihály; Somos Miklós, vagyis *SM mester*, akiben MS mester távoli rokonát látja; a *plasztikus poézist* művelő Illyés István; a *szelíd garabonciás* Luzsica Árpád Lajos; a *századokkal beszélgető térképrajzoló* Somogyi Győző; a *csodák és álmok határmezsgyéjén lépkedő* Keresztes Dóra; a *keresztthordozó* Olasz Ferenc; Polgár Rózsa, akinek szakrális művészetét *nem is lenne szabad szavakkal érinteni; az álmok ujjlenyomatait* felmutató Katona Szabó Erzsébet és a *hamuhodó pillanatok történelmünknek följánló* Haris László. A költemények mellett a kiállítási megnyitószövegek a legpontosabb iránytűk. Miközben bemutatja az alkotókat és a műveiket elemzi, kiolvashatjuk azt is, hogy melyek azok a szándékok, stílusjellegzetességek, amelyeket a saját műfaja számára fontosnak, költői világa szempontjából is követendőnek tart. Lieber Évát bemutatva írja: „Mert titkok vannak itt, kérem, és nemes látomások! Egyrészt a szakrális témák és a folklór ihlette alaptoposzok alázatos vállalása és termékeny továbbgondolása. Másfelől pedig a mesterien kikísérletezett technika – festészet és hímzés – szorgalmas gyakorlata, amely már maga is tartalomszervező, éthoszt adó sugárzás. A fáradhatatlan munkamenet hasonlatos lehet a középkori kódexmásoló Ráskay Lea és Sövényházi Márta munkájához. Amikor az ihletet napról-napra, s évről-évre karban kell tartani. Akár az elbeszélő költeményeknél vagy eposzoknál.” Legalább annyira írói vagy költői feladat az is, amelyet König Róbertre bíz, mint amennyire rajzoló, grafikus: „A létezés anatómiáját a kultúrák, mítoszok és mitológiák határmezsgyéjén, vagy keresztelési pontjain föllállított magaslesről vizsgálja és rajzolja tovább. Vagy festi és formázza...” Gáspár olykor megmutatta a verseit, sőt, mivel '90 körül vettem egy fénymásoló gépet, át is

hozta őket lemásolni; a képzőművészeti témájú felkéreseiről is gyakran beszélt, ha átugrott hozzánk, vagy ha a falunkban lakó művészek körében – Kiss Iván, az *56 fénylő arcai* című kötet rajzolója és Illyés István szobrász jut eszembe – ültünk. Ha eljutott egy érdekes tárlatra, megállított, hogy nekünk is ajánlja. Volt, akiről tőle hallottam először. Igen, a foci és a politika után tényleg a képzőművészekről esett köztünk a legtöbb beszéd. Meg persze azokról a munkákról, költői produktumokról, amelyek esetében már szinte határos, sőt egymásra lapolódik a két műnem. Amelyeket nemcsak olvasni, nézni is kell. A képzőművészet határvidékéhez tartoznak a képversek, a kalligrammák, amikor tipográfiai elemek, szövegtördelési megoldások adnak új jelentést a tartalomnak. Nem elég hallgatni vagy olvasni, látni is kell őket, a fogalmi rész és a látvány együtt érvényes. Janus Pannonius óta több-kevesebb intenzitással jelen van a magyar irodalomban (Szenczi Molnár, Bocskay György, Balassi, Kassák, Tamkó Sirtó), aztán a XX. század vége felé újraéled. Nagy Gáspár korai képverseire Nagy László kalligrammái lehettek hatással.

A nem csak kvalitásai miatt elhíresült *Öröknyár: elmúltam 9 éves* című kilenc soros opuszt – valaki öngyilkos versnek nevezte – mindenki ismeri. Bár olykor hallhatjuk, ahogy színészek vagy diákok szavalják, sőt a költő maga is felmondta hanglemezére, mégis jókora jelentésvesztést eredményez, ha nem láthatjuk. A verzállal szedett betűk, legfőképpen az infinitívusok végződésekként három-három alkalommal megjelenő „NI” a vers legfontosabb jelentéshordozó eleme, amelyet a kivégzett miniszterelnök monogramjaként olvas ki az olvasó, de csak az, aki látja is a verset, meg persze az, aki kijárta a ’70-es, ’80-as évek rejtjelező iskoláit, az „olvass a sorok között” című irodalmi és a „nézz a képek mögé” című művészeti szemináriumokat.

Egy fokkal bonyolultabb költői játék az akrosztichon, vagyis az olyan költemény, amelyben a sorok kezdőbetűit – olykor utolsó betűit is – függőlegesen összeolvasva jelenik meg az új értelem, de csak összeolvasva, mert hallva a verset elmarad a második jelentés. Legtöbbször az episztolákhoz illesztett elegáns grátiszoknak tűnnek az akrosztichonok, de a velük megszólított költő és művész kollegákat listázva mégis sejtelmes varázskör rajzolódhat: Bartók Béla, Határ Győző, Lázár Ervin, Oláh János, Pintér Lajos, Monostori Imre... Történetesen az én nevemre is írt egy tizenegy soros akrosztichont, amelyet csak azért hozok szóba, hogy a műhelyébe beláthassunk. Csiszolta, polírozta az anyagot, három vagy négy változatot is megmutatott, mire az egyik alá odaírta: „Ez legyen a végleges.”

Volt egy közös munkánk is, a *Kibiztosított beszéd* című könyv borítójához rajzolt grafikám – ’68-ra utalva egy megtört gerincű csehszlovák radírt ábrázolt – köré koncentrikus spirálokba rendezve felírta az *Egy könyvborító halálára* című versét. A kétszerzős alkotás 1990 után Kecskeméten, a Kortárs Költészet – Kortárs Grafika Biennálén lett kiállítva.

A hagyományos képverseken a szövegtest egy jól felismerhető ábra sziluettjeként jelenik meg, és ez az ábrázolás természetesen egészíti ki, sőt gazdagítja a tartalmat. Nagy Gáspár szabályos képversei jelentős részét adják az életműnek, és kitűnnek a kortárs költészetből is. Sírkő, kút, zászló, kereszt, lépcső, kehely, nyíl és fatörzs formájú verseket is találunk, de olykor csupán a szimmetria, a középtengelyre zárt elrendezés, ha tetszik, a „nonfiguratív” tördelés ad ünnepélyességet a tartalomnak.

A Nagy Gáspár költészetét meghatározó vizualitásról beszélve a legfontosabb terület persze a költői képeké, a látomások világáé lenne. Már a költőről megjelent legelső kritikában is ezek erejét emelte ki Kormos István: „Verseiben foltos szalmazsák fölé száll az angyal; a feresztő teknőben keserű a mák; a költőt halszállaként szűrják át gyönyörű jövődölések, a lehámozottan főnséges kopár Magyarország-medencecsontok.” A Nagy Gáspárra oly jellemző tömör főnévi összetételek, a „versszók” zöme – Czigány Lóránt bennük látta az író legfontosabb költői eszközét – egyúttal látható, a recehártya belső falára erőteljes érzéki képként vetülő látomás is. Rögzülnek, mint Goethe retinális utóképei, és előhívódnak az olvasóban sok év után is. *Rabszíjkígyó, szaltószabadság, cellamocskok, tócsafény, tömegsírhaza, bűnbánatlila tribün, pengényi napfény, merőleges álom, csillagok gótikuma, indigósötét éjszaka, járomba fogott szemek, a betűk könnyecseppjei, mosolyelágazás, jégostya, lemezha, sárfelirat...* Csak azért gyűjtöttem ide ezt a néhány, szinte megérinthezően érzékletes, egy belső optikával akár le is fényképezhető elemet, hogy megpróbáljam kijelölni egy esetleges további vizsgálódás irányát, amelyre ez a tanulmány nem vállalkozik.

Egy apró személyes epilógus azonban még tartozik a történethez: Dórát a forgatás szünetében félrehívta a tévés szerkesztő asszony, látszott rajta, hogy még mindig aggódik, hátha valaki szóvá teszi, hogy kerül a költő, Nagy Gáspár a műsorába, de legfőképpen az én szelíd arcú feleségem elszántságát próbálta megfejtetni. Egyszer csak kibökte:

– Mondd csak, lányom, nem vagy te várandós?

Ő volt az első, aki megtudta. A művészettörténész hölgy valamikor májusban látogatott meg minket. A kiállítás augusztus elsején nyílt. A következő év elején, január nyolcadikán született meg a lányunk: Anna Ida.

A tanulmány a 2018. március 28-án *Symphonia Ungarorum – Tudományos Ülésszak Nagy Gáspár és Szokolay Sándor életművéről* címmel megrendezett konferencián elhangzott előadás szerkesztett változata, amely az MMA MMKI elektronikus *Műhelytanulmányok* sorozatának újonnan megjelent kötetében olvasható a www.mma-mmki.hu/kiadvanyok oldalon. A kötet további szerzői: Falusi Márton, Hollós Máté, Gombos László, Windhager Ákos, Berkesi Sándor, Radics Éva, Pécsi Györgyi és Eősze László.

Ehető papír

Lövétei Lázár László verse

Évek óta nem láttál ehető papírt
De csak mostanában tűnik fel
Hogy kiment divatból
Esetleg betiltották ezt is
Hiányzik ez a bélyeg nagyságú cédula
a kenyér oldaláról
Mekkorát néztél
Amikor Kiskunmajsán
Először láttál ilyen bélyeg nagyságú cédulát
A kenyér oldalára ragasztva
Minden betűjét elolvastad
Nem volt nehéz
„Minőségét megőrzi: – – –” satöbbi
Nem volt túlbonyolítva
Általában eldobtad
De ha nagyon éhes voltál
Észrevétlenül megetted a papírfecnit is
Tényleg ehető volt
Mit nem adnál ma egy ilyen papírfecniért
Vajon gyűjtötte-e valaki őket
Vannak-e ebből is felülnyomott példányok
Unikátumok
Mint a bélyeggyűjtőknél
Vajon mennyit érne ma

Valamelyik aukción
Egy komplett gyűjtemény ilyen cédulákból
Furcsa ötlet
Isten testére papírfecnit ragasztani
„Minőségét megőrzi: – – –” satöbbi
Évek óta nem láttál ehető papírt
Mostanában nájlónra ragasztják az öntapadó
termékleirást
Isten teste nájlónban
Azon meg a színes
Tipográfiailag kifogástalan
De ehetetlen matrica
„Minőségét megőrzi: – – –”
„Összetevők: – – –”
„Nettó súly: – – –” satöbbi
Satöbbi
Lesz-e türelmed
Legalább egyszer végigolvasni a sok satöbbit
„Gyártási licenc: – – –”
„Táplálkozási nyilatkozat: – – –” satöbbi
Satöbbi
Csak a lélek
Lehet hogy a sok satöbbiben van a lélek.

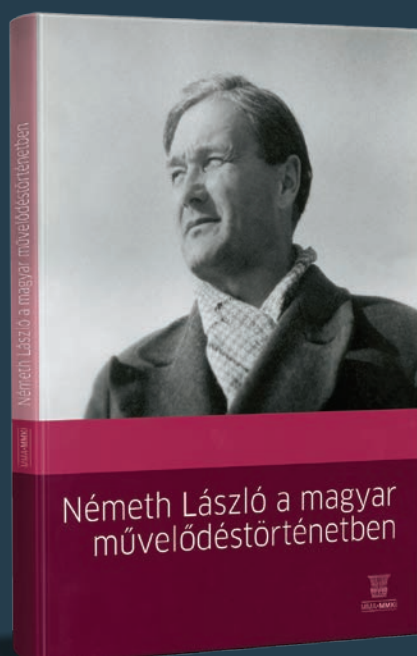
Lövétei Lázár László, az MMA ösztöndíjasa

Lövétei Lázár László egy újfajta (hagyomány)értelmezéssel nagyon finoman, nagyon szépen építkezett rá a magyar lírai hagyományokra, és ezt olyanformán tette, mint aki tudja, hogy úgy is tovább lehet vinni, építeni, fejleszteni valamit, ez esetben a magyar lírát, és meg is lehet rengetni és rendíteni, ha nem kiforgatva, nem harsány gesztusokkal átértelmezve tesszük. (Fekete Vince)

Az MMA MMKI legújabb kiadványai már e-könyv formában is olvashatók

A könyvek letölthetők az mma-mmki.hu/kiadvanyok weboldalról.

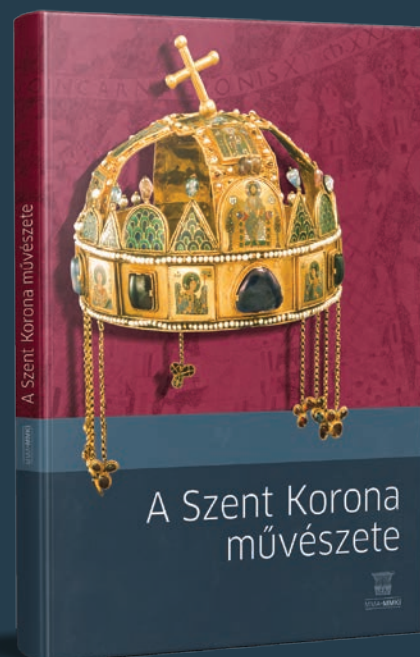
**NÉMETH LÁSZLÓ
A MAGYAR
MŰVELŐDÉS-
TÖRTÉNETBEN**

**DÉRY CS. DEZSŐ
MÁRKUS RENÁTA
ÚJ UTAK A KULTURÁLIS
MARKETINGBEN**

**BOROS JÁNOS
FILOZÓFIAMŰVÉSZET**

**A SZENT KORONA
MŰVÉSZETE**

Műhelytanulmányok

Az elektronikus tanulmányorozat második évfolyamának legújabb kötetei már olvashatók honlapunkon.

A POLITICAL OR A CULTURAL PROJECT?

CONTEMPORARY DISCOURSES ON CENTRAL
EUROPEAN IDENTITY

Az angol nyelvű kiadvány az MMA MMKI szervezésében 2019-ben Szigligeten megrendezésre került nemzetközi műhelykonferencia esszéinek összefoglaló antológiája, amely leginkább a jelen kulturális aspektusával foglalkozott. A konferencia fő diskurzusa többek közt a modern nemzeti identitások és más regionális identitások kapcsolatára összpontosított. A közép-európai létezés kérdésköre jelen esetben annyit tesz, hogy különös kapcsolat létesül a kultúrákkal és a hagyományokkal, valamint több etnikai csoport együttélését is magában foglalja. A műhelykonferencia alkalmazott tudományai hasonlóak voltak az előző évhez, így a különleges esztétikai szempontok mellett ideológiakutatás, művészetelmélet és kulturális antropológia is helyet kapott. A kötetben az alábbi kérdések megválaszolására is kísérletet tesznek a szerzők: Mit jelent a közép-európai lét a kultúra, a kulturális emlékezet és a kisebb csoportok összetartó közössége szempontjából? Hogyan fogadták el a társadalmak, nemzetek és a kisebbségi csoportok az európai és közép-európai identitást? Mely közép-európai jelenség vált relevánsnak vagy dominánsnak a tárgyalt időszakban? Milyen kulturális mozgalmak merültek fel 2004 óta? Van-e a társadalmaknak kollektív emlékezetes tapasztalata a csatlakozásról? Mi a régió polgárainak leginkább elfogadható nyelve? A könyv kilenc esszéje sok szempontból megválaszolja ezeket a kérdéseket.

KÁLNOKI-GYÖNGYÖSSY MÁRTON: NEMZET ÉS MÚZEUM

A MAGYAR MÚZEUMÜGY A JOGSZABÁLYALKOTÁS
TÜKRÉBEN (1777–2010)

A monográfia elsődleges célkitűzése a magyar múzeumügy törvényi szabályozásainak jogtörténeti szempontú vizsgálata. A témakört – a múzeumi jogszabályok rendszertani elhelyezése (Múzeumi jogszabályok a közigazgatási joganyagon belül) és az újkori európai művelődéstörténetben ismert múzeumtípusok ismertetése (Múzeumtípusok az újkori európai művelődéstörténetben) után – Kálnoki-Gyöngyössy Márton hét kronológiai egységben mutatja be elemző módon. A kezdeteknek a Ratio Educationis azon előírásait tekinti, amelyekben Mária Terézia a budai, majd pesti egyetem muzeális gyűjteményeiről rendelkezett. Jelen kötet módszertani szempontból az elfogadott, törvényi szintű jogszabályokból indul ki, ezt az elsődleges forrásbázisnak tekintett anyagot mutatja be elemző-értékelő módon: figyelemmel van a jogalkotói szándékokra és a jogszabályok hatására; ezért más (részben több, részben kevesebb), mint a hagyományos muzeológiai-múzeumtörténeti összefoglalások, de nagyban épít azok eredményeire. A mű éppen ezért nem tekinthető a magyar múzeumügy történetének, sokkal inkább a honi múzeumi törvényalkotás történetének. A monográfia végén a szerző külön fejezetben tér ki a fejlődés lehetséges irányaira. A feldolgozás célkitűzése azért is újszerű, mert mindeddig nem készült olyan összefoglalás, amely a kulturális igazgatáshoz sorolt közgyűjteményi területen belül a múzeumokra vonatkozó joganyag fejlődését részleteiben vizsgálta volna meg.

SYMPHONIA UNGARORUM

TANULMÁNYOK NAGY GÁSPÁR
ÉS SZOKOLAY SÁNDOR ÉLETMŰVÉRŐL

Nagy Gáspár és Szokolay Sándor nagyszabású életművéből a rendszerváltás után főként a közéleti konnotációk kerültek az elemzések középpontjába. A szerzők 1956-os forradalom eszmeisége iránti elkötelezettsége valóban identikus, ám nem kizárólagos elem ars poeticáikban. A nemzeti hagyomány-közösséggel való azonosulás s a megélt, személyes hit szintűgy eleme művészi hitvallásaiknak, mint az örökölt stílus és a kísérletező nyelvjáték ötvözése. Öntörvényű, romantikus alkatú művészként egyikük sem igyekezett az iskolánként és kurzusonként változó korszerűségi elveknek megfelelni; egy egyetemes közösségnek írtak nyelviségükre reflektáltan, aktuálisan, alkotói személyiségük legteljesebb hitelevél. A jelen tanulmánykötet ezért – hasonlóan az azonos című, 2018. március 28-án a Pesti Vigadóban megrendezett tudományos ülésszakhoz – azt a célt tűzi ki, hogy megkezdje a két életmű újraolvasását, s az egyes műveket eddig kevésbé figyelembe vett szempontokból helyezze el új, egyetemes és hazai kontextusokban is. Az alkotói kompozíció, annak közönséggel folytatott párbeszéde, valamint a szakmai recepció három csomópontjában vélik a szervezők tetten érni a két művész velünk élő örökségének kortárs jelentőségét. A két alkotó együttes tárgyalását ars poeticáik összeolvathatóságán túl indokolja, hogy több ízben is kölcsönösen megihlették egymást. Az ezeréves államiság tiszteletére, közös vállalkozásként született meg a *Symphonia Ungarorum* kantáta, amely mindkettőjük számára létösszegző vallomás a művészetről, önmagukról és a közösségről.

AURÓRA

A MAGYARORSZÁGI BALETT
SZÜLETÉSE

Campilli Frigyes 40 éve Magyarországon

Az első magyar primabalerina és koreográfusnő

– Aranyváry Emília

A magyar balett története kevésbé ismert a szélesebb közönség előtt. E körülménynek elsősorban talán nem is pusztán történeti és szociológiai okai vannak, hanem azokat magában a balett műfajában, kifejezőmódjában és a történetíráshoz szükséges rögzítési technikák késői megjelenésében kell keresnünk. A Bólya Anna Mária által vezetett kutatási projekt kiemelt figyelmet érdemel. A kutatócsoport nagy hozzáértéssel, elméleti háttérrel látott neki e történet feltérképezésének, értelmezésének, megalkotásának. A fejezetek önállóan olvashatók, de a kötet egyben is koherens egésznek alkot. A területen nem jártas olvasó élvezettel követheti végig a magyar balettművészet kialakulásának történetét, számos nem közismert részlet világítja meg a XIX. század színházi világát. A kritikákat megjelentető folyóiratok ideológiai kötöttségek és rögzültségek előtti nyelvi közvetlensége üdítő olvasmány. A kutatások nagy értéke, hogy az előadásokra vonatkozó korabeli napilapokban és periodikákban megjelenő reakciók legjellemzőbb, nyelvileg legizesebb, gondolatilag leginkább plasztikus szövegeit a szélesebb közönség elé tárják. Abba kapaszkodnak, amibe egyedül lehetséges, a korabeli friss, az előadáshoz kapcsolódó újságcikkekbe. A táncnak csak most kezdődik a története: mióta van mozgókép-regisztráció, azóta lehetséges valódi, korszakokat átívelő történetírás. Bólya Anna Mária az egyes balett-történeti témák művészetelméleti megközelítésére irányuló projektjéről elárulta: „a recepciótörténeti bemutatás mellett kapcsolódnak még a kutatáshoz különféle művészetelméleti területek, amelyeken keresztül több irányból is vizsgáljuk a korhoz kapcsolódó táncművészeti, valamint a magyar táncélethez kapcsolódó kérdéseket. [...] Annak idején felmerült az igény egy olyan új generációs tánc kutatásra, amely alapvetően művészetelméleti irányból közelíti meg a balettet vagy általában a színpadi táncot, ugyanis ezen a téren vannak hiátusok a magyar tánc történet kutatásában. Így indult el az egész. Emellett szerettem volna behozni a virtuálisvalóság-tartalom készítését a tánc történetbe, amely kísérleti módon meg is történt. A cél az volt, hogy interdiszciplináris megközelítésből vizsgáljuk magát a táncot, így az első kötetben többek között filozófiai, pszichológiai és informatikatudományi aspektusban íródott tanulmányok is megtalálhatóak lesznek.”

„MOZGÓ DÓ...”

GONDOLATOK KODÁLY ZOLTÁN
ZENEPEDAGÓGIAI MÓDSZERÉRŐL

Korunk emberének nem könnyű a helyzete. Megsokasodtak a dolgok, a feladatok. Nem is beszélve korunk gyermekéről, akinek nem csak nyelveket kell tudnia, de sportolni, zenélni, különféle tudományokban is jeleskedni kell, ha ki akar tűnni mások közül. Nehéz választani nem csak a gyermeknek, de az elszürkülés ellen küzdő, a világban fennmaradni akaró felnőtt embernek is. Ám van egy titkos recept, amely szinte mindenre jó: le kell ülni egy kis időre – egy kis zenével. Szerencsés, aki ezt egy hangszer mellett teheti mint játékos, de az sem rossz, ha éneklünk, magunkban vagy másokkal, és nagyon jó, ha egy teremben élőkben, vagy akár CD-ről szól a muzsika, csak szóljon. A zene terén is szerencsések vagyunk mi, magyarok (mint annyi minden másban a kultúra területén). A XX. század két zsenije a zenében forradalmat hozott létre. Bartók Béla és Kodály Zoltán megmutatták a világnak és bebizonyították mindenkinek, hogy a magyar népdal sok mindenre jó, szép, igényes, komoly mesterművekkel egyenrangú alkotás, ha jó kezekbe kerül. Kodály (tanítványai által kidolgozott) zenei nevelési metódusa messze túlmutat a zenei írás és olvasás megtanításán, bár elsődlegesen ez a célja. A kodályi módszer, amely ma már nemcsak a magyar nyelvterületen ismert, hanem távoli kontinensekre is eljutott, az embert helyezi középpontba. A boldog, egészséges lelkű, nyitott gondolkodású, elfogadó embert. Mert a zene a lelket táplálja. Az agyat fényesíti. De még a testnek is jót tesz, hiszen aktivitással jár. Az MMA MMKI konferenciáin több oldalról vizsgálta a zenetanulást e formájának mikéntjét és hatásait: az iskola, az amatőr zenei mozgalmak, a tudomány és a népzeneoktatás oldaláról. Kiderült, nem kell szomorodnunk: él a Kodály-módszer. Ma a magyar iskolákban nagyrészt ez alapján tanulnak a diákok. Kitűnő tanáraink révén külföldön is egyre nagyobb a sikere. Kutatások és tanári tapasztalatok ráadásul azt is bizonyítják, hogy aki ezzel a módszerrel tanulja a zenei írás-olvasást, annak egyéb képességei is jobban, hatékonyabban fejlődnek. A kodályi gondolatok nemcsak a zenetanításban (ittthon és külföldön), de a gyógytáncpedagógiában, a népdalköri munkában, a tánc tanításban és egyéb szabadidős, iskolán kívüli tevékenységekben is hatalmas sikereket hoznak. „A tűznek nem szabad kialudni”, őrizni kell a lángot, sikeresen kell továbbadni generációról generációra a titkokat. Időről időre beszélni kell a dolog jövőjéről is.

Forrás: www.unipdash.com

A sokrétű transzszilvanizmus

Utak, elképzelések, megvalósítások

Az MMA Művészetelméleti és Módszertani Kutatóintézet az Országos Széchényi Könyvtárral és az MMA Kiadóval együttműködésben olyan tanulmánykötet megjelentetését tervezi, amely az utóbbi évtizedek friss kutatásaira építve a transzszilvanizmus többszámú jelenségének, a közösségi ideológiának az eltérő forrásokból táplálkozó történeti vetületeit, formáit, vitáit és eredményeit vizsgálja meg. Jelen cikkünkben a kötet kiindulási pontjaként szolgáló rövid gondolatébresztő olvasható Szász László irodalomtörténész tollából.

2020-ban nem csupán a magyarság számára tragikus Trianon-évfordulóra emlékezünk, de az önállósulni kényszerülő erdélyi irodalmi, művészeti, politikai és szellemi élet belső cselekvésprogramjának, az erdélyi gondolatnak, vagyis a transzszilvanizmusnak a megszületésére is. Bár e sajátos erdélyiség, az erdélyi gondolat (más formákban) már 1920 előtt is bőven jelen volt a különböző értelmiségi és politikai fórumok napi gondolkodásmódjában, annak megszilárdulása, eszmerendszere kiépítése kétséget kizáróan az ún. utódállamok létrejöttét követően erősödött csak meg, vált létfontosságú cselekvési programmá.

1920. június 4-én a magyar béke delegáció is aláírta a békeszerződést és az új határokról szóló megállapodást, amelynek következtében Erdély véglegesen a román államalakulat birtokává lett. Még ugyanebben az évben elkészült Kós Károly, Paál Árpád és Zágoni István ismert röpirata, amely – a Bach-korszak passzív ellenállásának következményeiből okulva – a mozdulatlanná döbbszent erdélyi magyarságot azonnali cselekvésre szólította, mozgósította: „Mi nem az egységes magyarságból elszakasztott egyszerű lélekszám vagyunk, de külön történelmi egység ezer esztendő óta, saját külön erdélyi öntudattal, önálló kultúrával, önérettel.” Kós Károly nemzetmegtartó alapgondolatát, amelyből a következő években kibontakozott a régió valamenyny életsszintjét meghatározó eszmevilág, vagyis a transzszilvanizmus, igen sok bírálat érte az

utóbbi száz esztendőben. Annak ellenére, hogy soha nem vált (éppenséggel sajátosan képlékeny, befogadó és erőszakmentesen átható jellege miatt) „egyeduralkodóvá”, sem homogénné, inkább több más politikai-ideológiai és szellemi-kulturális-irodalmi szándék együttesében egyfajta vezéreszmeként létezett.

A történelmi okokból némiképp függetlenül fejlődő (Kemény Zsigmondig, Kőváry Lászlóig visszavezethető) erdélyi magyarság hagyományából épült fel az új államalakulatban az a szuverén nemzetiségi entitás, amely egységét egyfelől a románsággal és szászsággal való produktív (jó szerint sikertelen) együttéléssel, másfelől a Csonka-Magyarországtól eltérő, gazdagító kulturális produktumokkal igyekezett megvalósítani. Ez a kényszer a legkiválóbb szellemi erőket emelte felszínre, ám azt is eredményezte, hogy – az egyik napról a másikra, s nem tollvonással, hanem hadseregrel felszámolt intézmények hiányában – a nemzetközösséghez szóló üzenetek szinte kizárólagos médiuma a cenzúrázott sajtó, eklatáns megnyilatkozási formája pedig a szépirodalom lett. Javárészt ebből a kényszerűségből (illetve homályos vagy kidolgozatlan terminológiából is) fakadtak azok a belső ellentmondások, amelyek már a harmincas évek közepén szemléleti és generációs vitákat gerjesztettek Erdélyben, s még ezt megelőzően fenntartásokkal terhes recepciót eredményeztek Magyarországon is.

Az utóbbi években színre lépett tehetséges történész-, eszmetörténész-nemzedék képviselői

a transzszilvanizmus-kutatások irodalomközpontúságát is némiképp joggal kifogásolták: „A kutatók [...] meglegedtek a [transzszilvanizmus...] szépirodalom forrásainak válogatásszerű elemzésével. [...] azt terjesztve róla, hogy literátusok találták ki és fejlesztették képlékeny jelenséggé.” Némelyek magát az egész nemzetet átható eszmét vereségként értelmezik: „a transzszilvanizmus-kutatás egy hajdan kettős kudarcba bukott eszmével foglalkozik” (K. Lengyel Zsolt). A mostanihoz hasonló álláspontok természetesen már a korban is gyakran megfogalmazódtak. Az akkori helyzetet az európai gondolkodású Ligeti Ernő vitacikkekben, majd a második bécsi döntés után maradandó (ezért 60 évig betiltott) könyvben tisztázta, tárgyilagosan és az eszmekör egyetemes, örökérvényű jelentőségére összpontosítva. „Valóban az első dűbörgő jelszavunk a transzszilvanizmus volt. De nem az egyetlen. E sajátos helyzetben nekünk, íróknak kell megmutatnunk a politikusok számára: létezik egy magasabb rendű összefogás”, – írta Ligeti, amely rövidre zárva gondolatmenete lényegét azt jelenti: „a közös hivatástudatban szolgálni az erdélyi magyar népet és a szép eszményét, művészi hivatásuk szerint”. Következésképpen a transzszilvanizmushoz kapcsolódó eszméknek, mozgalmaknak, produktumoknak több olyan területe is van, amelyeket úgy gondoljuk, külön-külön, de legfőképpen egymásra hatásukban és összefüggéseikben is érdemes lenne továbbgondolni.

A lexikon-szerkesztés kulisszatitkai

INTERJÚ: BORBÉLY RÉKA | FOTÓ: SÁNDOR EMESE

Az MMA MMKI a kortárs magyar művészeti törekvések, szemléletmódok, stílusok lehető legátfogóbb feltárására, bemutatására és elemzésére törekedve végzi valamennyi művészeti ágra kiterjedő munkáját. A 2019-ben elindított elektronikus lexikon műközpontú és horizontális megközelítésben, évről évre, időrendben haladva, de számtalan kereszthivatkozást létesítve a vizsgált hatvan esztendő legfontosabb magyar szépirodalmi műveiről tesz közzé szócikkeket. Egyszerre nyújt eligazodást a szakma, az oktatás és a tágabb értelemben vett olvasóközönség számára. 2020 januárjától a lexikon már nem csupán az irodalom, de a film műfajában is gyűjti és rendszerezi az egyes alkotásokról közzétett szócikkeket. A lexikon két ágazatának műhelymunkájáról Falusi Márton költőt, esszéistát, az irodalmi szócikkgyűjtemény egyik főszerkesztőjét, valamint Gelencsér Gábor filmtörténészt, a filmlexikon szerkesztőbizottságának vezetőjét kérdeztük.

www.mmalexikon.hu

■ *Miben rejlik a lexikon különlegessége, miért nevezhetjük hiánypótlónak ezt a nagyszabású vállalkozást?*

■ **Falusi Márton:** A kortárs magyar irodalmi műveket bemutató lexikon szakítva a korábbi irodalomtörténet-írói koncepciókkal nem fejlődéstörténeteket és nagy elbeszéléseket még csak nem is teóriákat helyez a középpontba hanem magukat a könyveket, és a könyvek ér-

telmében vett műalkotásokat. Az a hipotézisünk, hogy az olvasó alapvetően úgy tájékozódik, hogy felteszi a kérdést (akár avatott irodalmár, akár a feltételezett hétköznapi olvasóról van szó): mit érdemes olvasni? Vannak persze folyóirat-közlemények is, amelyek felkelthetik az érdeklődését, de jellemzően azt tapasztaljuk, hogy ezek is előbb vagy utóbb egy-egy könyv szerkezetében

találják meg a helyüket. Amikor elkezdtük tervezni ennek a lexikonnak az alapvetéseit főszerkesztőtársammal, Pécsi Györgyivel az MMA levelező tagjával először is meg kellett határoznunk azt az időintervallumot, amelyet vizsgálni fogunk. Az 1956–2016 közötti időszak pontosan hatvan évet ölel fel, ez pedig szimbolikusan is átfogja azt az időszakot, amely a közelmúlt irodalomtörténetét jelenti, és amely a legkevésbé feltárt és tisztázott a kanonizált műalkotások szempontjából.

■ **Gelencsér Gábor:** A filmes lexikon esetében a legfontosabb alapvetés a műközpontúság. Elsősorban alkotókat szokás a lexikon fogalmához társítani, de olyanok már szép számmal íródtak, amelyek rendezőket, színészeket, operatőröket mutatnak be. Fontos eleme még a lexikonnak, hogy a korábbi hasonló vállalkozásokkal ellentétben nem csupán játékfilmekkel foglalkozik, hanem más típusú alkotásokat is felsorakoztat.

■ *Milyen szempontok alapján kerülnek kiválasztásra a művek, amelyekből a szócikkek készülnek?*

■ **Falusi Márton:** Hozzávetőlegesen hétszáz szócikkről beszélünk, amelyek kiválasztásánál elsősorban recepcióesztétikai szempontokat vettünk figyelembe, így alapvetően azt vizsgáltuk, hogy mely könyvek vagy szerzők váltottak ki komoly visszhangot. A szóban forgó hatvan év nagy része azonban a szocializmus időszakára esik, így komolyan számba kellett vennünk a nyugati emigráció irodalmát is, amelyhez kapcsolódóan szintén rengeteg könyv jelent meg, gondoljunk akár Cs. Szabó Lászlóra, Határ Győzőre, Szabó Zoltánra és társaikra, akiket éppen ezért szintén beemeltünk a lexikon névsorába. A másik fő szabály az volt, hogy egy szerzőnek legfeljebb öt könyvről készülhet szócikk. Ez olykor igazságtalannak tűnt, hiszen vannak olyan szerzők, akik több műnemben, műfajban alkotnak, az ő esetükben ez nem volt egyszerű feladat. A munkafolyamat során törekedtünk arra, hogy minél szélesebb legyen az a szakmai testület, amely megvitatja ezt a kérdést, a szócikkek kiválasztását, így a szerkesztőbizottsági tagok mellett gyakran a külső szócikkírók véleményét is kikértük, és az esetek nagy részében az adott életmű avatott szakértőit, monográfusait igyekeztünk felkérni.

■ **Gelencsér Gábor:** Gyakorlatilag a teljes magyar filmtörténetre kiterjed a figyelmünk, beleértve a némafilm korszakát is (azt azonban hozzá kell tennem, hogy a magyar némafilmek nagyjából kilencven százaléka sajnálatos módon megsemmisült, így csak a fennmaradó néhány művet tudjuk szócikk formájában be-

mutatni). Nagyságrendileg ezer-ötszáz műről beszélünk, és ebből szándékaink szerint ötszáz film kerül feldolgozásra, amely lényegében az eddigi magyar filmtermés egyharmada. Bár a játékfilmekről íródott szócikkek hangsúlyos helyet kapnak, megjelennek mellettük a dokumentumfilmek, az animációs filmek, a rövidfilmek, a kísérleti filmek és az ismeretterjesztő filmek is, tulajdonképpen az összes műnemről találhatunk benne információkat.

■ *Mi az, ami kihívást jelentett a munkafolyamatban?*

■ **Falusi Márton:** A szerkesztőbizottság kijelölése, a megfelelő nyelvi regiszter megtalálása mellett nagy feladat volt a szócikkek végső számának meghatározása. Végül hétszáz szócikk körüli terjedelemben állapodtunk meg, mivel azt szeretnénk, ha kézikönyvben is megjelenhetne majd ez a lexikon. Emellett fontosnak tartottuk, hogy egyszerre legyenek ismeretterjesztő jellegűek és szakmailag is kellőképpen tiszták az elemzések. A legnehezebb talán ennek a regiszternek a kimunkálása volt, és azt hiszem, hogy ebbe fektettük a legtöbb energiát, főleg az első félévben. A szerkesztőbizottság a kezdeti fázisban több szócikkmintát is készített, amelyeket aztán megvitattunk, és amikor kialakult a megfelelő írásmód, a későbbiekben már ehhez viszonyítva egységesítettük a beérkező szócikkeket.

■ **Gelencsér Gábor:** A mi esetünkben azt is figyelembe kell venni, hogy a Nemzeti Filmintézet Filmarchívuma *Alapfilmek* címmel indított egy hasonló vállalkozást, amelynek történetesen én vagyok a lektora. Fontosnak tartom a kettőt egymással dialogusba hozni: bár a két anyag különböző oldalakon található,

AZ ÉV ELEJÉN A FŐSZERKESZTŐK (FALUSI MÁRTON, PÉCSI GYÖRGYI, GELENCSÉR GÁBOR) SAJTÓREGGELIN MUTATTÁK BE A LEXIKON ÚJDONSÁGAIT AZ ÚJSÁGÍRÓKNAK.

kölcsönösen utalnak egymásra, ugyanakkor az *Alapfilmek* legfőbb megkülönböztető tényezője, hogy inkább pedagógiai szempontú. Mindenesetre ez egyfajta naprakészséget kíván mindkét területen, ezért nem szeretnénk, ha úgy tünne, hogy nem tudja a jobb kéz, mit csinál a bal. Pontosan tudjuk, hogy hasonló projekt zajlik, a lényeg azonban nem ugyanaz. Más a célközönség, más a feladatunk. Eleinte még az is felmerült bennünk, hogy valahogyan egyesítsük a két kezdeményezést egy nagy, közös projektben. Végül elvetettük az ötletet, hiszen az *Alapfilmek*nek is megvan a maga karaktere, és nekünk is. Azt gondolom, hogy jól megférnek egymás mellett, és kifejezetten örülök annak, hogy egyre többet beszélünk a magyar filmről.

■ *Milyen szempontokat kell figyelembe venni egy szócikk felépítésénél?*

■ **Gelencsér Gábor:** A filmlexikon szócikkeinek megírásakor elég szigorú terjedelmi korlátot szabunk: nem lehet túl hosszú, ezt mindenképp be kell tartaniuk a szerzőknek. A szócikk első szakasza az adott film kontextusba helyezése (mikor készült; milyen filmtörténeti irányzatokhoz, műfajhoz vagy stílushoz kapcsolódik; illetve milyen helyet foglal el az alkotó életművében). A következő fontos egység a mű bemutatása, amely nem tartalom-

GELENCSÉR GÁBOR

ismertetés, hanem inkább a film témájának ismertetése úgy, hogy azok az olvasók is megértsék, miről van szó, akik még nem látták a filmet. Harmadik lépésként az adott műalkotást esztétikai szempontok alapján elemezzük a műfaji szabályok vagy a stílus megoldások mentén. Az utolsó egység pedig egy értelmezés, jobban mondva értelmezési javaslat, amelyet a szócikk szerzője magáénak vall. Van még egy, a szócikktől független egység, a szakirodalom-jegyzék, amely 2-3 tételt tartalmaz. Igyekszünk minél inkább kortárs, frissen készült szövegeket, interjúkat felsorolni, amelyek online vagy könyvtárakban elérhetőek. Ezzel próbáljuk az érdeklődő olvasót további vizsgálatokra buzdítani, vagy éppen megadni a lehetőséget arra, hogy aki kedvet kap hozzá, máshonnan is tájékozódhasson.

■ **Falusi Márton:** Az első, hogy az adott szerző életművében és az adott korban is el kell helyezni a művet, illetve ha van egy olyan fontos életrajzi tény, amelynek ismerete segíti a mű értelmezését (például emigráns élethelyzet, bebörtönzés), akkor ezt feltétlenül meg kell említeni. Verseskötet esetében szükséges-

nek tartottuk továbbá néhány mű kiemelését és szó szerinti idézését is, valamint annak részletes kifejtését, hogy ezek milyen stílustörekvést erősítenek a szerző életművében. A szócikkíróknak részben fel is kellett hagyniuk saját írói stílusukkal, hiszen a magyar értekező próza stílusban nagyon sokféle lehet, egy lexikon megírása azonban valamelyest tárgyilagosabb, objektívebb megközelítést kíván. A szócikkek kilencven százaléka már elkészült, és úgy látjuk, hogy ezeknek a szempontoknak köszönhetően sikerült egy-egy tartalmat létrehozunk. Úgy, hogy a szócikkírók elméleti vonzalmait, a különféle irodalomtörténeti iskolákhoz való kötődéseik markánsan megmutatkoznak, mégsem esik szét a lexikon struktúrája.

■ **Gelencsér Gábor:** Fontos kritérium továbbá, hogy igényes, olvasmányos esszényelven írójának ezek a szócikkek. A szerkesztőtársaim kitűnő stiliszták, és nagyon szigorúak ilyen téren, mindenki mindent elolvas, és ha kell, többször is átnézzük és javítjuk a szövegeket.

■ **Lehetséges egy-egy szócikkben érzékeltetni az alkotó teljes életművének lényegét?**

■ **Falusi Márton:** Eleinte én is tartottam tőle, hogy nagyon parciális lesz egy-egy szócikk, így arra törekedtünk, hogy az adott szerzővel kapcsolatos elemzéseket mindig ugyanaz a szócikkíró készítse el: ezekben adagoljuk az életmű legfontosabb ismérveit, majd összeolvasva őket majdnem teljes képet kaphatunk. Ha valaki a szócikkek végére illesztett bibliográfiai tételek alapján továbbmegy és hozzáolvas az adott szerző életművéhez, előveszi a könyvet, esetleg a lexikonból kiindulva elkezd kutakodni az interneten

más hivatkozások után, az már egy nagyon gazdag irodalmi anyagot eredményezhet.

■ **Gelencsér Gábor:** Ez számunkra is komoly feladatot jelent, hiszen vannak kiemelkedő alkotók a lexikonban, akiknek a műveit ilyen értelemben a nemzet klasszikaiként tartjuk számon. Az ő esetükben is meg kellett húznunk a határt, így nagyjából hét filmmel szerepelhetnek a lexikonban, s ezeket a szócikket összefésültük. Általában az első filmjük bemutatásánál kerül szóba a pálya kezdete, az ezt követő szócikkek pedig hivatkoznak a korábbi és a későbbi filmekre is. Ilyen esetben a rendező műveiből szinte egy teljes pályakép kirajzolódik, azonban azt is figyelembe kell vennünk, hogy lehet, az olvasó csak az adott filmről készült szócikket nézi meg, és egyetlen film kapcsán fog képet alkotni a rendezőről. Most, hogy egyre csak növekszik a lexikon szócikkeinek száma, igyekszünk mindig elküldeni az alkotóval kapcsolatos eddig közzétett előzményeket a szócikkíróknak.

■ **Milyen előnyei vannak egy elektronikus lexikonnak?**

■ **Falusi Márton:** A kortárs irodalmi művek esetében a fő rendezési szempont mindig az évszám, viszont az online változatban nemcsak eszerint, hanem műnemekre és szerzőkre lebontva is lehet böngészni. Aki például arra kíváncsi, hogy milyen versesköteteket érdemes elolvasnia, egyszerűen csak leszűkíti a keresési feltételeket.

■ **Gelencsér Gábor:** A filmlexikon esetében az online változatban nemcsak időrendben lehet haladni, de rendező, filmcím és filmtípus szerint is kiszűrhetjük a szócikkeket.

■ **Falusi Márton:** Az elektronikus formátum másik nagy lehetősé-

ge a különféle hivatkozásokban rejlik: egyes szócikkekben hivatkoznak más leírásokra, amelyekre rákattintva rögtön a vonatkozó műnél találhatjuk magunkat. Azt lehet mondani, hogy ez egyfajta lineáris irodalomtörténet-írás, hiszen évszámok szerint rendeződik, ugyanakkor folyamatosan lehet ugrálni különféle utalások révén a szócikkek között, például ha a hasonló stílustörekvésekre a szócikkben felhívják a figyelmünket.

■ **Gelencsér Gábor:** Öszintén szólva ebben a tekintetben az online megjelenést fontosabbnak tartom, mivel sokkal könnyebben kereshetőek a szócikkek, valamint hogy kereszthivatkozásokat alkalmazhatunk az egyes leírásokban, amelyek a két lexikon között is átjárást biztosítanak, gondolok itt például egy-egy író regényéről szóló szócikkre, amelyből film is készült. A magyar filmekben különösen sok az adaptáció, ilyenkor értelemszerűen adódik az is, hogy az író nevééről eljuthatunk egy kattintással az ő művéhez is. Ami még az online formátum mellett szól, az a folyamatos bővíthetőség, így a legújabb alkotások is bekerülhetnek.

■ **Hogyan képzelhető el az online verzió nyomtatott formába való átültetése?**

■ **Falusi Márton:** A szócikkeket eleve úgy íratjuk meg, mintha nyomtatott könyvbe készülne, így ebből a szempontból az elektronikus változat alig tér majd el a nyomtatottól. Egy különbség azonban mégis adódhat: az online lexikon még azután is bővíthető lesz, ha már lezártuk a kéziratot, és a nyomtatott verzió megjelent.

■ **Gelencsér Gábor:** Alapvetően mi is azt az alapstruktúrát szeretnénk majd kinyomtatni, amely kezdőlapként megjelenik a

holnapon. Míg az elektronikus változatban nagyon sokféle útvonal bejárható, a nyomtatott könyvben sajnos csak egy, amely a mi esetünkben minden bizonnyal a kronológiai felsorolás lesz. Így voltaképpen egy műközpontú, kronologikus magyar filmtörténetet kapunk, amely a művek segítségével vezet végig a magyar film történetén. Érdekes metszetet adhat az is, ha látjuk egymás mellett, hogy egy adott évben milyen különböző típusú, műfajú és stílusú filmek készültek el.

■ **Milyen személyes motiváció rejlik a lexikon szerkesztése mögött?**

■ **Falusi Márton:** Amikor gimnazista voltam, és elkezdtem szisztematikusan olvasni a magyar szépirodalmi műveket, nagyon nehéz volt tájékozódnom. A tankönyvek jellegükből adódóan csupán egy szűkebb merítést adtak, és nem igazán volt a környezetemben olyan, aki eligazíthatott volna. Ha nekem akkoriban a kezembe adtak volna egy ilyen lexikont, amelyből kedvemre válogathatok, hihetetlenül boldog lettem volna, és jelentősen megkönnyítette volna a helyzetemet.

■ **Gelencsér Gábor:** Az én személyes motivációm a magyar film iránti elkötelezettség: kutatóként és tanárként elsősorban magyar filmekkel foglalkozom, így szívesen vállaltam el a feladatot szerkesztőként és szócikkszerzőként is. Fontosnak tartom ezt a kezdeményezést, bízom benne, hogy kellőképpen tartalmas és olvasmányos szócikkeket sikerült megjelentetnünk, de ezt már az olvasóközönség feladata eldönteni.

■ **Kinek ajánlott böngészni a lexikont?**

■ **Falusi Márton:** A célcsoport egy részét az egyetemi hallgatók és oktatók teszik ki: már többen

FALUSI MÁRTON

jelezték is közülük, hogy rendszeresen használják. Kiválóan fel lehet készülni belőle egyetemi kollokviumokra is, hiszen egy szerzőről akár öt szócikk is elérhető, amelyekből – a terjedelmüket tekintve – már egy jelentősebb tanulmány is kikerekedhet. Nem beszélve a bibliográfiai tételekről, amelyeken keresztül újabb és újabb forrásokhoz és szakirodalomhoz juthatunk hozzá. De nemcsak egyetemi oktatóknak, hanem középiskolai oktatóknak is hasznos kiegészítő anyag lehet akár érettségire való felkészítésnél. Vagy bárkinek, aki érdeklődik a magyar irodalom gazdag hagyományai iránt.

■ **Gelencsér Gábor:** Hogy kik a legfőbb célcsoportunk? Nemes egyszerűséggel a magyar film iránt érdeklődő közönség. Habár a szócikkszerzőkkel a legkorszerűbb kutatási eredményeket is beépítjük a leírásokba, nem szabad elfelejtkeznünk róla, hogy ezek viszonylag rövid, ismeretterjesztő anyagok. A lexikont bárki böngészheti, illetve hamarosan nyomtatott formátumban is forgathatja, aki nyitott a magyar gyártású filmek világa felé, moziba jár, esetleg régi filmeket is néz.

Makovecz Imre kincsei

FOTÓK: SÁNDOR EMESE

Az MMA MMKI üzemeltetésében működő budapesti Makovecz Központ és Archivum eredetileg családi háznak épült: Makovecz Imre magának és a feleségének építtette. A ház, mint önálló lény, mintha sejtette volna, mi lesz a feladata: nem a hétköznapi tanúja lesz, hanem őrzője egy génusz munkásságának és szellemiségének.

A ház az utca irányából első benyomásra meglehetősen zártnak tűnik, azonban az épületbe belépve egy gigantikus csiga belsőjében találhatjuk magunkat. Az üvegezett tornác vonala körülöleli az udvar közepén álló diófát, teret hagyva a Nap járásának és egy belső udvarnak. A nagy üvegajtókon árad be a fény a közösségi térbe, ahonnan egy meghitt, eldugott kis kertre nyílik rálátás. A nyílt térbe kilépve, ha jobban megfigyeljük a talajt, különleges, falevélmintázatú térkövekre lehetünk figyelmesek, amelyek

nem más, mint Makovecz Anna rajza alapján készültek el.

A „falevelek” sokaságát egy ponton a gyönyörűen gondozott pázsit váltja fel. A kertbe Makovecz Imre több őshonos gyümölcsfaját tervezett ültetni az íves tornác szimmetrikus kiegészítőjeként, amelyek közül végül több is elfoglalta méltó helyét az udvar különböző részein, tovább gyarapítva ezzel a mesés kis udvart.

Ebben az épületben működik a Makovecz Imre Közhasznú Alapítvány. A ház közösségi tere az épület középpontja, amelyben

a kemencét – mint az az épületeknél általában szokás – a ház lüktető szíveként tartják számon. Itt kerülnek megrendezésre a nagyobb események, előadások, műhelybeszélgetések, zenekari estek és ünnepségek. A közösségi tér olykor kiállítási helyszíneként is funkcionál, többek között Csomortáni Gál László képzőművész, az MMA ösztöndíjasa is itt mutatta be műveit a nagyközönségnek. A programok szervezésekor mindig gondosan ügyelnek arra, hogy az adott esemény, ha nem is teljes egészében, de valamilyen

szinten kötődjön a mester alakjához, vagy párhuzamba állítható legyen világhírű munkásságával.

A házban rekonstruálásra került Makovecz Imre dolgozószobája, amelyet a régen alapított Kecse utcai irodaházból költöztetett fel az alapítvány és a család. A dolgozószoba mellett egy kisebb kiállítóter is helyett kapott, amelyben mindig más gondolat köré rendeződött munkák vannak kiállítva, de megtekinthetjük többek között Makovecz Imre híres cigarettásdobozra rajzolt alkotásait az eredeti komód egyik eldugott fiókjában.

A háznak számos egyéb rejtett zuga és féltve őrzött kincse létezik: ilyen a központ galériája is, ahol megtalálható a közel teljes életmű: tervek, rajzok, írások, fényképek. Ezek alkotják tulajdonképpen a Makovecz Archivumot, amely rövid időn belül kutatási célokra is alkalmassá válik.

A Makovecz Központ és Archivum feladatának tekintik, hogy őrzője és fenntartója legyen Makovecz Imre szellemiségének, nemcsak kézzel foghatóan, kutatói archívumként,

hanem szellemi tartalmát is tekintve, programjaival és a kulturális életben való jelenlétével.

Makovecz Imre a beköltözést már nem érthette meg, rövid idővel a ház befejezése előtt hunyt el. Bár az idilli épület végül lakatlanul maradt, mégis napról napra megtelik élettel: a jövőben is számos előadás-sorozattal, ki-

állításal és programmal várják majd nem csupán az építészeti szakembereket, bárkit, aki az adott téma iránt érdeklődik, vagy csupán szeretné magába szívni a ház atmoszféráját. Makovecz Imre épülete végre betöltheti feladatát, és ha fizikai valójának nem is, de szellemi nagyságának ezután is otthont adhat.

A Makovecz-Központ és Archivum programsorozatai

MAKOVECZ KÁVÉHÁZ

Minden hónap második hétfőjén 16 órától tematikus előadásokkal várják a látogatókat a Makovecz Központ és Archivum épületében, ahol szakértők és laikusok egyaránt közelebb kerülhetnek Makovecz Imre munkásságához és szellemiségéhez. Az előadások házigazdája: **Csernyus Lőrinc** Ybl-díjas építész, Makovecz-tanítvány.

ÉG ÉS FÖLD KÖZÖTT III.

„Apám fél mondatai erős hangulatként maradtak meg bennem, és formálták az életemet. Mondatok, amik a csillagos égről szóltak, egy tájról, egy fáról, vagy arról, hogy ő hogyan evett gyerekkorában aludttejet friss kenyérral... Ezek az emlékek inspiráltak arra, hogy olyan embereket hívjak a Makovecz Házba, akik jó eséllyel ugyanarról a világról fognak nekünk beszélni.” (Makovecz Anna) Az előadás-sorozatban immár harmadik alkalommal a kozmoszból közelítenek a kiskert felé, érintve a tájat, az embert és e kettő együttesét. Makovecz Imre számára ez evidencia volt, amelyben az ember mint összekötő kapocs létezik. Ez a tudat, amely szerint élő kapcsolatunk van az ég-gel, megmutatkozik épületeiben, írásaiban, és ezt a világlátást tartják ebben a sorozat erejével is. Házigazda: **Makovecz Anna**.

MAKOVECZ-BERUHÁZÁSOK

A kifejezetten építésznek szóló előadás-sorozat havi rendszerességgel kerül megrendezésre, amelyen a felújítási, illetve építési terveket készítő építészek mutatják be az érdeklődőknek a Makovecz-Kormányhatározat Beruházási Programja által érintett épületeket. Az előadások alkalmával az eredeti Makovecz-tervek, illetve az újonnan készült tervek, műszaki megoldások kerülnek ismertetésre kifejezetten építészek, építészhallgatók számára. Ennek során a beruházásokat bemutató kisfilmekből is vetítenek részleteket.

A Makovecz Központ és Archivum látogatható minden hétfőn, szerdán és pénteken 14–17 óráig.

Cím: 1125 Budapest, Városkúti út 2.

További információkért látogasson el a Makovecz Központ és Archivum weboldalára! www.makovecz.hu

Hild József villája

A Hild-villa felújításának története

FOTÓK: SÁNDOR EMESE

2012-ben a magyar államtól a Magyar Művészeti Akadémia kapta meg az ingatlan tulajdonjogát azzal a célkitűzéssel, hogy a Hild-villában helyezték el az intézmény Művészetelméleti és Módszertani Kutatóintézetét. A Hild-villa és a Svájci-lak, valamint a kert állapotát ekkor meghatározta a lakatlan épületekre jellemző gondozatlanság. A műemléki védelem alatt álló Hild-villa és a mellette lévő Svájci-lak Kokas László (1959–) építész, belseépítész vezetőtervező és a Kokas Múterem tervei alapján újult meg 2014 és 2016 között.

A klasszicista stílus sajátosságait figyelembe véve korszerű technológiával valósították meg az épület részleges bővítését, külső-belső felújítását és belseépítészeti kialakítását. Követésre méltó példát mutat a villa körül lévő angolpark jellegű kert helyreállítása, továbbá a villa előtti, Budakeszi úti gesztenyefák újratelepítése és folyamatos gondozása.

Budapest Főváros Kormányhivatalának engedélye alapján 2016 januárjában kezdődött meg az építkezés. Az ütemezésnek megfelelően 2016. december végén zárult le az ingatlan teljes felújítása. A beruházás során készült el a Hild-villa és a Svájci-lak műemléki felújítása, a kert rendezése, valamint a Budakeszi út felőli, új közúti telekbejárat létesítése. A Hild-villa

és a Svájci-lak egy-egy kisebb helyiséggel bővült a felújításkor.

2016. december 20-án tartották az ünnepélyes átadást. A klasszicista villa a Magyar Művészeti Akadémia Művészetelméleti és Módszertani Kutatóintézetének ad otthont, hosszú távon biztosítva ezáltal a műemlék épület értékének megőrzését. A felújítás céljainak megfelelően a Hild-villában hozták létre az igazgatósági irodákat, a szakkönyvtárat, a kutatók munkaszobáit, a rendezvények és műhelybeszélgetések lebonyolítására alkalmas konferenciatermet, továbbá különböző irodákat, tárgyalókat és egyéb helyiségeket. Felújították a kerti pavilont (szaletli), az ásott kutat és a sétautakat. A helyreállított parkban növekedett a fásított és parkosított terület mérete. Az ingatlan előtti közterületen újraterelítették a hiányos fasort és megújították az utcai zöldfelületet.

Az építészeti és belsőépítészeti munkálatok alatt alapvető célnak

tekintették az épületek egységes egészként kezelését. A klasszicista stílus és a korszerű építészeti technológia összehangolására törekedtek minden egyes részlet kialakításakor.

A Hild-villa építészeti felújítása során kibontották és helyreállították a főhomlokzat 1844-ből származó, oszlopos erkélyeit. A hátsó traktusról lebontották a toldalékokat, megszüntették az északi oldalon lévő bejáratot és az épület nyugati oldalához új

kutatósobát építettek, megnövelve ezáltal a villa hossztenge-lyének vonalát. A hátsó homlokzat új kialakítása közelebb került a Hild-féle klasszicista épület jellegéhez. Áttervezve újították fel az északnyugati épületrészt és az egykori pincét, illetve a mélyföldszintet összekötő lépcsőházat. A mélyföldszint felújításakor fontos feladatot jelentett az évtizedek óta problémát okozó vizesedés megszüntetése és a szigetelési munkálatok megoldása. Az

épület nyílászáróit felújították, illetve a megmaradt XIX. századi ajtók és ablakok mintája alapján készítettek másolatokat. A föld-

szinten irodákat és kutatósobákat, a mélyföldszinten könyvtárat és konferenciatermet hoztak létre. Fagyálló mészköburkolattal fedett, új teraszt (pihenő) alakítottak ki a főbejárat és a hátsó ajtó előtt, valamint új díszkutat helyeztek el a villa főbejárata elé. Az angolparkjellegű kert hagyományos sajátosságait megtartva fák, cserjék, évelő és hagymás növényeket telepítettek.

A Hild-villa teljes felújításának jelentős részét képezték a kő- és faszobrászati, valamint festészeti restaurálások. Asztalos György (1955-) kőszobrászrestaurátorművész vezetésével valósították meg a kandalló, a homlokzati kőelemek és a kertben elhelyezett kőtár töredékes darabjainak helyreállítását. A villa fogadószobájába 1894-ben beépített, íves lezárással, eklektikus stílusú kandalló fehér ónmázás kerámiaelemekből készült, sárgarézzel szegélyezett tűzterének anyaga vas, talpzata mészkö. A 2016-ban végzett hely-

reállítás során a kerámiaelemeket úgy állították össze, hogy a kandalló ismét fűthető legyen, a samottlapokból épített tűzteret bekötötték a kéménybe. A tűztér és a kerámiaelemek közötti rést hőálló lapokkal választották el, hogy a kerámián lévő korábbi javítások ne sérüljenek a hő hatására. Az összeépített kerámiaelemeket és a külső ornamentális díszítéseiket végül tisztították, helyenként javították, majd patinázták és selyemfényű lakkal kezelték az eredeti fényezésének megfelelően. A kandalló fémből készült elemeit szintén tisztították, végül olajsavval kezelték a vasrácsot.

A főbejáratú lépcső kanfanar mészköből kiépített új burkolatot kapott. A lépcsőzet már korábban lebontott, sóskúti mészköből faragott tömbköveit tisztítás és beltárolás után a park délnyugati részén helyezték el a kerti sétány mellett kialakított kőtár területén.

Az eredeti lépcsőelemek mellett állították ki tisztítás és be-

leltározás után a kertben talált, sós-kúti mészkőből készített építészeti töredékeket, az egykori épület, valamint a régi kerítés maradványait. A fennmaradt töredékek alapján rekonstruálták, majd újra legyártották a kapuzatok oszlopait.

A Hild-kori falazás jellegét szemlélteti a mélyföldszinten kiállított szilárdított falazat, az úgynevezett tanúfal, amely alatt Hild József építésze emlékező feliratos táblát helyeztek el.

A Hild-villa belsőépítészeti kialakítása során Kokas László és a Kokas Műterem tervei szerint készített egyedi bútorokkal rendezték be az épületeket. Minden helyiségben egységesen mészkőlapokkal burkolták a padlózatot. Kiemelt figyelmet fordítottak a

fogadószoba berendezésére és a biedermeier enteriőr hangulatának felidézésére. A klasszicista stílusú épülethez igazodó, biedermeier jellegű cseresznyefa bútorokkal rendezték be a reprezentatív helyiséget.

A Hild-villa, a Svájci-lak és az angolkertjellelű kert felújítása eredményesen teljesítette célkitűzéseit. Az épület a Magyar Művészeti Akadémia Művészet-

elméleti Módszertani Kutatóintézetének székházaként üzemel, amelyet a kutatók és a villa iránt érdeklődők egyaránt szívesen keresnek fel.

Forrás:

HÁMORI Katalin: Hild József villája. Magyar Művészeti Akadémia Művészetelméleti és Módszertani Kutatóintézet, Budapest, 2017, kézirat.

FOTÓK: WESSELÉNYI-GARAY ANDOR

Amikor az építészet kivonul a folyóra...

A STOPPER rendezvényhajó Vízre rótt grafika* (részlet)

WESSELÉNYI-GARAY ANDOR TUDOMÁNYOS FŐMUNKATÁRSUNK TANULMÁNYA

Ha bárki egyszer úgy döntene, megírja a Duna budapesti kultúrtörténetét, bizonyára szentelne egy fejezetet az irodalmi vonatkozásoknak. A Duna Nick Thorpe számára éppúgy egzisztenciális és pszicho-geográfiai tényező, mint ahogy a közép-európai identitás kifejezője Claudio Magrisnál, éppúgy a létbevetettség alapmezeje Esterházy Péternél – és igen, némiképp József Attilánál is –, mint ahogy a rendszerváltás előtti korszak politikai csatatere Moldova Györgynél. Romantikus díszlet Verne Gyulánál, a magyar szakrális őstörténet ezoterikus eredetfolyama Bakos Attilánál. És akkor még nem említettük a folyó által keretezett huszadik századi szenvedéstörténeteket és tragédiatoposzokat, vagy épp ellenkezőleg, Tersánszky Józsi Jenő életigenlő bájolgásait. Az irodalom számára a Duna: kultúra. [...] Az építészet és az urbanisztika ezzel ellentétben mindig is hajlamos volt műtárgyként tekinteni a folyóra. [...]

Budapest ön- és énképétől elválaszthatatlan a Duna, a folyóhoz fűződő kapcsolatunk ugyanakkor több mint ellentmondásos, és ez nem csak a fentebb vázolt történetből szűrhető le. Miközben sikerágazathoz tartoznak az evezősportok, az elmúlt évtizedekben fokozatosan szűntek meg a pesti oldalon a vízreszállóhelyek. A múlt század második felében a Magyar Kajak-Kenu Szövetség jelenlegi székháza is csónakházként üzemelt, és több klub vízreszálló-

* A teljes tanulmányt a *Metszet* című folyóiratban olvashatja.

Forrás: WESSELÉNYI-GARAY Andor: *Vízre rótt grafika*, A TTS Rendezvényhajó az Árpád hídnál = *Metszet*, 2020, 3. sz., május/június, 28–35.

helye is a mai Moszkva sétány területén volt. A környék – különös tekintettel a Rákos patak felett épült luxuslakóparkokra – ráadásul úgy indult robbanásszerű fejlődésnek, hogy a szomszédság a sport, a szabadidő és kultúra tekintetében elmaradt mögötte. A dunai elidegenítettséget csak fokozta az északi Duna-sétány megnyitása, amelyet kisvárosnyi ember vett használatba anélkül, hogy a folyóparti táj és szolgáltatásrendszer akár csiptenyt is változott volna akár egy új úszómű megjelenésével. Ezt az évtizedes hiányt akarta enyhíteni a szövetség, amikor a vízi sportokhoz ezer szállal kötődő – kora kamaszéveit kis túlzással egy kenuban töltő – Ferencz Marcellt bízta meg egy olyan rendezvényhajó tervezésével, amely a kulturális funkciók befogadása mellett felépítményes úszóműként is alkalmas egy vízreszállóhely és vele öltözők, hajótároló, továbbá képzési és oktatási központ befogadására. Az alapokat egy olyan TTS-uszály biztosította, amely teherbírásával harckocsik, vasérc szállítása mellett akár pontonhídként is tudott üzemelni. A funkciójából fakadó mérnöki karakterét, fegyelmezett szerkesztési elvét, belső rasztert és a hajókeresztmetszet szerkezeti

megoldásait vették alapul, amikor kialakították az úszómű architektúráját. A homlokzat ritmusát meghatározó és a tömeget kontúrosan a vízre rajzoló keretsor a hajótest metszeti raszterét folytatja olyan magasságot felvéve, hogy a kubus még épp átférjen a Duna-hidak alatt. Aggódtak is Csepelen a méret miatt, hogy a „város” esetleg utálni fogja a hatalmas jövevényt. Az aggodalom alaptalannak bizonyult: a „csónak” szinte fel sem tűnik; a több száz méter széles Duna irdatlan jelenség léptékével az egész város is épp csak felveszi a versenyt, nemhogy egyetlen hajó. Szerencsésen valósul meg a Napur programja, amely a műleírás tanúsága szerint az egyszerűség, az erő és a harmonikus együttlét állapota.

Az úszómű két híddal csatlakozik a parthoz: észak felé esik a főbejárat, délre, a város felé a gazdasági. Az Árpád híd irányából érkezve a nyitott előteret is a tömeghez fogó keretsor vezet az üvegezett részbe. A rendezvényteret egy olyan blokk osztja recepcióra és nagyteremre, amelyek magába rejti a gépészeti csöveket és a médiát is. A „recepcióból” lépcső vezet a fedélközi kiszolgálóegységekbe: a WC-be és a gép-

házba. Az egységes főtérrel az egész hajót ritmizáló keretsorok nyitnak centrális perspektívát a távolabb lévő Margit hídra: a tekintetet végül a test is követi. A rendezvényter akadálytalanul ömlik a hátsó teraszra, amely egy emelt színpadról olvad tovább a városi panorámába. A város felé eső teraszról vezet lépcső a kenutárolóba, ahonnan egy stég visz a vízre, vissza a természetbe. A rendezvényterem ambíciói között szerepel, hogy megjelenítse valamiképp a kajak-kenu sport történetét, hazai sikereit. Ennek legfőbb elemei a vitrinek, amelyek a padlóba süllyesztetten installálják a fontosabb relikviákat, például Kolonics György kenuját.

Ferencz Marcel életművének meghatározó darabjai születtek a transzcendens expresszionizmus égisze alatt, amelynek során úgy sikerült bizonyos személyes érzetekkel telíteni az építésze-

tét, hogy közben csak annyiban váltak narratívvá a házai, hogy egyértelművé tették: azok pusztán szólnak valamiről. Kevésbé a jelentés, mint inkább a kifejezés a meghatározó az életműben. Az ehhez szükséges, voltaképp magányos formálási metódust ugyanakkor érdekesen egészíti ki egy olyan újra és újra visszatérő szerkesztési elv, amely a háza-
inak határozott érzelmi töltete mellett meglepő párhuzamot mutat a strukturalizmussal. Hófehér akusztikai panelek raszterlyug-

gattott álmennyezeti elemei szolgálták a BorderLINE Architecture installációjának – voltaképp variábilis – alapanyagaként. [...] Meggyőződésem ugyanakkor, hogy a kifejezés és a szerkesztés – szerkesztettség igénye – Ferencz Marcel esetében a rajz aktusában fonódik össze. Miközben felette problémás lenne őt a rajz autonómiáját és egyenrangúságát valló építészek közé sorolni, a debreceni számítógépközpont és ez a hajó is voltaképp ugyanaz: az égre és a vízre vetett térgrafika.

Kutatói munka a koronavírus-járvány idején

Az MMA MMKI új interjúsorozatát indított az önkéntes karantén időszak alatt, amelyben a kutatók hétről hétre beszámoltak jelenleg is zajló szakmai projektjeikről, valamint ezekkel kapcsolatos gondolataikról, terveikről. Az interjúkon keresztül bepillantást nyerhet az olvasó az otthonról végzett tudományos munkába, illetve a kutatók mindennapjaiba, ezáltal teljesen új oldalukról ismerve meg őket. Az interjúk az MMA MMKI honlapján találhatóak meg, amelyek tartalmából az alábbi hasábkokon olvashat egy kedvcsináló válogatást.

Fotó: Wesselényi-Garay Andor

WESSELÉNYI-GARAY ANDOR

Wesselényi-Garay Andor építész, az MMA MMKI tudományos főmunkatársa egy kutatás keretében a kortárs magyar építészettől 1983 utáni jelenségein belül az új népi építészet lehetséges megjelenési formáit vizsgálta, amelynek produktuma egy kertről készült esettanulmány. Munkájának hátteréről így nyilatkozott: „Még annak idején, két éve Fehér Anikó kolléganőm szervezett egy konferenciát *Vallás-nép-művészet* címmel a Műcsarnokban, amelyen építészként azt a kérdést jártam körbe, hogy értelmezhető-e ma ez

a címben is szereplő hármasság a saját szakmám esetében, avagy létezik-e vallásos népi építészet Magyarországon. Arra a következtetésre jutottam, hogy elszórvan megtalálhatjuk a tárgyi emlékeit annak a vallásos népi építészetnek, amelyet keresünk, de alapvetően ez a három dolog ma nagyon ritkán találkozhat egymással. Értelmezhetőbb képet kapunk, ha ezt a fogalomcsoportot szétválasztjuk vallásos építészetre, valamint népi építészetre. A vallás és az építészet kapcsolatában nagyon fontos jelenségekre bukkanunk, ha elfogadjuk, hogy rendkívül jelentős volt az elmúlt 30-40 évben a templomépítészet, a kortárs magyar építészetben pedig a borászatok építésze. Emellett kialakult egy olyasfajta értelmezés is, amely a funkciók fenségességén keresztül az építészetbe helyezett egy olyasfajta élményszerűséget, amelyet legegyszerűbben az építészeti tér szakralitásának, pszichológiai hatásának tudunk nevezni.”

Fotó: G. Szabó István

FEHÉR ANIKÓ

Fehér Anikó karnagy, népzene-kutató, szerkesztő, az MMA MMKI tudományos főmunkatársa otthonról dolgozott aktuális népzenei kutatásán, továbbra is oktatott, publikált, emellett korábbi hobbijaira is szánt időt. Az elmúlt időszakban többek közt Kodály Zoltánnak a magyar népzene új stílusával való kapcsolatát vizsgálta: „A kutatás lényegében azt a sarkalatos kérdést teszi fel, hogy hogyan lehetne a magyar népzene, ezt a letűnt, eltemetett kultúrát, művészetet újra használni, illetve bevezetni napjaink kulturális szokásai közé – árulta el az interjúban. – Számos törekvéstről tudunk ezzel kapcsolatban, de a legkézenfekvőbb mind közül a pedagógia. Kodály Zoltán az az ember, aki a zenepedagógiai módszerét teljes mértékben a magyar népzene alapozta, hiszen nála a két legfontosabb tényező maga a népdal és a »mozgó dó«, azaz a relatív szolmizáció, így tulajdonképpen az egész

kutatásnak ez a kiindulópontja. Fontos azonban, hogy a módszer gyakorlatba való ültetése során hogyan, milyen művészi és művészetelméleti eszközök használata jöhetett szóba. Ebből adódóan merült fel Kodály Zoltán kapcsolata a magyar népzene új stílusával: kórusműveiben ritkán jelenik meg az új stílusú magyar népdal, viszont az etűdökben már annál inkább. Ezek elterjedését, feldolgozási módjait, szerkezetét, megoszlását vizsgálom most egy nagyobb terjedelmű tanulmányban.”

Fotó: Boros János

BOROS JÁNOS

Boros János filozófus, az MTA doktora, egyetemi tanár, az MMA MMKI tudományos főmunkatársa a koronavírus-járvány ideje alatt pécsi lakásában, családjával társaságában töltötte mindennapjait, amelyeknek továbbra is állandó fénypontját jelenti számára a filozófia művelése, avagy a „gondolkodásról való gondolkodás”: „A filozófiának nincs egységes kutatási módszere – hangsúlyozta interjúnkban. – Vegyük például az új könyvemet, a *Filozófiaművészetet*, amelyben a filozófiát művészetként értelmezem, és még a tudományt is. Az ember poétikus alkotó képességéből ered a művészet és a filozófia, a filozófiából pedig a tudomány. A konkrét tudományoknak van módszere, amelyet az iskolában is tanítanak: például ahhoz, hogy egy sejtet megvizsgáljunk, adott lépéseket

kell követni, van egy módszer. A művészetekben viszont már nagyon individuálisak ezek a módszerek, az egyik festő így fest, a másik úgy... A filozófia, ha így fogjuk fel, nem tudomány, viszont művészet abban a tág értelemben, hogy a poétikus alkotó, az alkotó elme hozza létre. És mint ilyen, nincs eleve módszere. [...] Sokféle próbálkozás létezik, de mindig fel lehet tenni a kérdést: honnan tudod, hogy ez a módszer tényleg elvezet az igazsághoz? Ez esetben már eleve tudnod kellene, hogy mi az igazság, ha tudod, hogy így kell haladni. Éppen emiatt alakultak ki a filozófiában különféle irányzatok, mint például a fenomenológia vagy az analitikus filozófia, amelyek harcos képviselőit szintén megkérdezhetjük arról: honnan tudják, hogy a világ valóban ezen irányzatok nyelvén beszél? Például analitikus filozófiául vagy fenomenológiául. A világot akarjuk feltárni, miközben állandóan saját nyelvünk és gondolkodásmódunk szerkezete által meghatározott keretekbe, határokba ütközünk.”

FALUSI MÁRTON

Falusi Márton Attila-díjas költő, esszéista, az *Országút* című folyóirat főszerkesztője, az MMA MMKI tudományos főmunkatársa a kijárási korlátozás ideje alatt továbbra is szerkesztett, kutatott és írt, de mindezt most a négy fal között tette. „Feltételezésem szerint már azelőtt elterjedt a kulturális gondolkodásunkban egy olyan válságtudat, amely nemcsak a külső természetnek, hanem egyben az ember belső természetének a válságát is jelenti – nyilatkozta. – Ez összefügg azzal is, hogy a technikai civilizáció, amelyben élünk, hogyan értelmezte át és forgatta ki a különféle kulturális jelenségeket, fogalmakat a régi jelentésükből. Szimbolikus érvenyűnek tartom azt, hogy egy ilyen, az emberiséget a biológiai létezésé-

ben is fenyegető, megkerülhetetlen vírus képében kell szembenéznünk a kultúránk jelenlegi helyzetével. És ami a leginkább érdekel, az az, hogy vajon rádöbbenünk-e arra, hogy rossz irányba halad a gondolkodásunk, és hogy a művészetről való elmélkedésünk – művészetfilozófiai értelemben – mennyire rossz trendeket, tendenciákat kezd követni. Meglátásom szerint a művészet egyre inkább feloldódik a szórakoztatóiparban és a népszerűség hajszásában, ezáltal egyre kevésbé merünk műalkotásokat minőségi szempontból elemezni.”

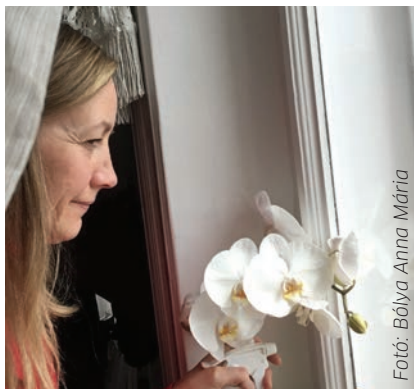
WINDHAGER ÁKOS

Windhager Ákos művelődéstörténész, az MMA MMKI tudományos munkatársa tovább dolgozott habilitációs témáján és állandó zenetörténeti kutatásain, emellett gyakorlott zenészként igyekezett szint vinni a hétköznapiakba. Úgy véli, „a politikai reprezentációt feszegető kérdéskörhöz tartozik az is, hogy például Kodály Zoltán *Psalmus Hungaricus*a tekinthető-e egy Trianon-szindrómából felébredő jajkiáltásnak, vagy hogy Bartók Béla *Concerto* című műve értelmezhető-e egy hazaszeretetét megvalóító, de kétségbeesett népzene-kutató vallomásaként. Az említett témák feszegetése azért is kihívás, mert az elmúlt hetven évben több kiemelkedő életművet értelmeztek már át a legkülönbözőbb elméleti alapvetések, olykor ideológiák alapján. [...] A kutatás kezdete a zeneesztétikai elemzés: tematika-, harmónia- és szerkezetvizsgálat; tehát strukturális elemzésre mindenképpen szükség van. A kutatás lényeges része, hogy tanulmányozom az eredeti kottákat, a felvételeket és az egyes művek kritikai fogadtatását is, illetve minden olyan fontos tényezőt, amelyből le lehet szűrni, hogy melyik az a politikai vonatkozás, amely konkrétan felfedezhető ben-

ne, melyik az, amely a felvetésekkel ellentétben valójában nincs is benne, és melyik az, amelyiket mások beleértelmeztek már a szerzői életúttól idegenül. Különösen a közéleti reprezentáció esetében kell nagyon vigyázni, hiszen egy adott téma újra és újra politizálódhat, amelynek következtében valaki lát benne érzékenységet, valaki pedig nem. Ez az én alapvető kutatási projektem immár ötödik éve.”

FARKAS ATTILA

Farkas Attila filozófus, a Szent István Egyetem Gazdasági és Társadalomtudományi Karának adjunktusa, az MMA MMKI tudományos munkatársa folyamatban lévő kutatásai során az elmúlt évek vizsgálódásait folytatva a XX. századi nagyhatalmak szélsőségei közötti alternatívákra, azaz a „harmadik utakra” vonatkozó elméleteket tanulmányozta közelebbről, amelyet a következőképpen mutatott be: „A jelenleg is zajló kutatásom alapvetően többféle harmadik utat képzel el magának, amelyek két nagy szélsőség között jöhetnek létre. A XX. században jelen lévő kapitalizmus és a kommunizmus rendszere közötti lehetséges alternatívákról van itt szó, amelyek a két »rossz« elutasításával egy harmadik utat igyekeznek megtalálni. Ahogy mondani szokták, ez legtöbbször azon múlik, hogy egészen pontosan mi az a két tényező, amelyek között elhelyezkedik ez a bizonyos harmadik út, mi a másik két alternatíva. Felmerülhet még az a kérdés is, hogy amellet, hogy ez az út két dolog között helyezkedik el, melyiket utasítja el jobban, avagy melyikhez áll közelebb. Általában itt nagy a mozgástér, nehéz megállapítani, hogy mértanilag hol helyezkedik el egy bizonyos álláspont: valószínűleg attól akarja magát jobban eltaszítani, amelyiket jobban ellenzi.”

Fotó: Bolya Anna Mária

BÓLYA ANNA MÁRIA

Bolya Anna Mária néprajz és kulturális antropológia területén doktorált kutató, zeneelmélet-tanár, tánc történettanár, az MMA MMKI megbízott kutatója, aki művészetiiskola-alapító és -vezető, kórusvezető, ének- és zenetanár, tantárgyfejlesztő is volt már korábban. Fő kutatási területe a szakralitás és a tánc, valamint a mozdulati szimbolika, a tánc és a keresztény kultúra kapcsolata. Az egyes balett-történeti témák művészetelméleti megközelítésére irányuló projektjéről elárulta: „a recepciótörténeti bemutatás mellett kapcsolódnak még a kutatáshoz különféle művészetelméleti területek, amelyeken keresztül több irányból is vizsgáljuk a korhoz kapcsolódó táncművészeti, valamint a magyar táncélethez kapcsolódó kérdéseket. [...] Annak idején felmerült az igény egy olyan új generációs tánc kutatásra, amely alapvetően művészetelméleti irányból közelíti meg a balettet vagy általában a színpadi táncot, ugyanis ezen a téren vannak hiátusok a magyar tánc történet kutatásában. Így indult el az egész. Emellett szerettem volna behozni a virtuálisvalóság-tartalom készítését a tánc történetbe, amely kísérleti módon meg is történt. A cél az volt, hogy interdiszciplináris megközelítésből vizsgáljuk magát a táncot, így az első kötetben többek között filozófiai, pszichológiai és informatikatudományi aspektusban íródott tanulmányok is megtalálhatók lesznek.”

PÁLFALUSI ZSOLT

Pálfalusi Zsolt filozófus, esztéta, író, az MMA MMKI megbízott kutatója jelenleg kortárs képzőművészettel és performansztörténettel foglalkozik. A kijárási korlátozás ideje alatt vidéken töltötte mindennapjait, amelyek során a következő témákra fordított figyelmet: „A kutatásaimnak jelen pillanatban több iránya is van, ezek távolról rá nézve eléggé különállóak, azonban egy adott fókuszpontban mégis találkoznak, ez pedig egy régi, szeretett témám: a giccs problematikája. Tavaly nyáron fordítottam le a Tomáš Kulka *Giccs és művészet* című könyvét, amely már nagyon régóta érdekelt, és sikerült ehhez kapcsolódóan egy pályázatot is nyernem. A téma elég régóta foglalkoztat, egészen pontosan azt keresem, hogy mit értünk művészi giccs alatt, illetve mi a különbség esztétikai érték és művészi érték között. Még annak idején hallgatókoromban tartottam egy referátumot Hegel esztétikájáról, és már akkor felkeltette a figyelmemet az a tény, hogy az ő korától kezdve mennyire szekularizálva lett a művészet, mennyire nem áll már az egyház szolgálatában, egyszóval elkezdett polarizálódni. Steinberg szavai jutnak eszembe, aki szerint rengeteg művészi irányzat született, rengeteg művészi trend volt, amely élt egy darabig, majd megszűnt létezni, és jött helyette valami új. Ezzel szemben a giccs örök, mindig volt és mindig lesz: újra és újra feltűnnek a színen olyanok, akik ebben lelik örömeiket. Fontos megjegyeznünk, hogy ha valaki ilyen alkotást hoz létre, az általában nincs tudatában a giccsnek. Jóllehet erre is van cáfolat, mint Odd Nerdrum festészete, habár ő kifejezetten giccsfestőként definiálja magát... Nem túl gyakori kutatási terület a munkássága, talán egyedül csak én foglalkozom vele

behatóbban, pedig biztos, hogy sokan tudják a nevét idehaza is. Simon-Mazula Tibor festőművészen kívül azonban nem ismerek olyan embert, aki ezzel foglalkozna a gyakorlatban, követné a munkásságát. Engem márpedig rettenetesen érdekel ez a téma. Azt gondolom, hogy ha valaki definiálni tudná, mi az a giccs, azt is definiálni tudná, mi az a művészet, ugyanis a kettő kéz a kézben jár.”

KOVÁCS ŐRS LEVENTE

Kovács Őrs Levente szociológus, történész, az MMA MMKI tudományos segédmunkatársa nemrég fejezte be azt a tanulmányt, amelynek témája a néptánc és a színpad kapcsolata, különös tekintettel az autentikusság-hitelesség és a színpadi koreográfia kérdéskörére. Ezzel kapcsolatos kutatását a kijárási korlátozás ideje alatt is folytatta, amelyről így nyilatkozott: „Döntően színházművészeti kontextusban próbálom meg körbejárni a néptánc és a színpad viszonyát. Ez azért is érdekes számomra, mert rendkívül figyelemre méltó maga a tánc és a színház kapcsolata: miképp jelenik meg a tánc a színpadon, milyen speciális funkciókat tölt be, mennyiben és milyen értelemben befolyásolja a tánc jelenléte magát a színpadon bemutatott művet... Még speciálisabb eleme ennek a témának a néptánc, merthogy itt egy sokkal összetettebb kérdéskör kerül előtérbe. [...] A koreográfia súlya a néptáncművek színpadon történő bemutatását illetően sokkal nagyobb nyomaték-kal jelenik meg, sokkal fontosabbá válik, én pedig pontosan ezt próbálom meg körbejárni. A magyar koreográfusok által gyakorlatilag

az 1970-es évek végétől, valamint az 1980-as évek elejétől színpadra állított művekben a néptánc autentikussága, hitelessége különböző formákban kerül előtérbe. Azért is foglalkozom kiemelten a Novák Ferenc által színpadra állított Magyar Elektra című művel, mert ha csupán a táncszínházi bemutatókat nézzük, talán az egyik legjelentősebb ilyen táncszínházi alkotásról beszélhetünk. A mű elemzése révén talán sikerül körbejárni a táncszínház jelenségének egyik legfontosabb magyarországi időszakát és aspektusait.”

KOCSIS MIKLÓS

A sorozat zárásaként az elmúlt időszakot Kocsis Miklóssal, az MMA MMKI igazgatójával összegeztük, aki több részletet is elárult arról a kutatásról, amely az MMA MMKI és a Pécsi Tudományegyetem Kultúratudományi, Pedagógusképző és Vidékfejlesztési Kara Alkalmazott Művészetek Tanszéke által közösen felállított kutatócsoport keretein belül valósul meg és amely kutatócsoportnak ő maga is oszlopos tagja: „A kutatást filozófus, jogász, közgazdász, szociológus, történész, valamint pszichológus szakemberek bevonásával végezzük. A projekt célja, hogy felszínre hozzuk azokat a tudományos eredményeket, amelyek a művészet – mint a kultúra legfontosabb alappilléreinek – valamenyinyi ágának és a tág értelemben vett kultúrának – antropológiai értelemben az emberi cselekedetek és megnyilvánulások összessége, tehát a közösség különböző, egymással szoros összefüggésben álló kifejezési formái – továbbá ez utóbbi átadásának keret

biztosítanak. A kultúra átadása a kultúráközvetítés antropológiai és ontológiai értelmezése szerint az ember és a természet, az ember és az ember (a társadalom), valamint az ember és önmaga között jön létre, a kultúráközvetítés ez utóbbi legbelső köre az ember önmagára irányuló reflexiója, a gondolkodás, tanulás, a memorizálás, a kultúra egyéni elsajátítása. Fontosnak tartom kiemelni itt a kultúráközvetítő intézményeket, amelyek a művelődésnek, a szellemi élet egészének vagy meghatározott részének szervezését, irányítását, fejlesztését, valamely művelődési feladat végzését ellátó szervezeteket jelentik. Azonban tudnunk kell, hogy az egyes intézmények között jelentős különbségek vannak működési területük, tevékenységi körük, felépítésük tekintetében. Az egyes kultúráközvetítő intézmények képviselőinek bevonásával a projekt lehetőséget teremt arra, hogy – többek között a fenti tézisek mentén – a szakemberek komplex képet alakítsanak ki a társadalmat – és a közelebbről érintett közpolitikai területeket, esetenként globális politikai viszonyokat is – érdemben meghatározó, sőt megváltoztató jelenségekről. Úgy gondolom, a kutatással elért eredmények hasznosítása számos módon elképzelhető: felhasználhatók mind alapkutatási eredményként, továbbá annak folytatólagos elemzéseként pedagógiai módszerként, szakmapolitikai előkészítő anyagként, valamint további kutatások ösztönzőjeként is. A másik fontos célunk, hogy a feltárt eredmények érvényesülni tudjanak a pedagógusképzésben, és ezáltal megjelenjenek a köznevelésben.”

Amennyiben teljes egészében szeretné elolvasni kutatóinkkal készült interjúinkat, látogasson el a www.mma-mmki.hu weboldalra vagy Facebook-oldalunkra!

MMA Művészetelméleti és Módszertani Kutatóintézet Dokumentációs Központ és Szakkönyvtár

A könyvtár az MMA MMKI keretei között gyűjti, megőrzi, feltárja az MMA történetével, működésével és az MMA akadémikusaival kapcsolatos írott, nyomtatott, audiovizuális és elektronikus dokumentumokat, valamint hozzáférést biztosít a kortárs művészeti kutatások számára. Szakkönyvtárként gyűjti, rendszerezi a művészetelméleti és módszertani hazai és külföldi kiadványokat, folyóiratokat, szaklapokat, gyűjti az általános ismeretterjesztés céljából indokolt könyveket, folyóiratokat.

A KÖNYVTÁR KÉT HELYSZÍNEN VÁRJA OLVASÓIT:

- Kutatás céljából a Budakeszi út 38. szám alatt található Hild-villában. Látogatáshoz előzetes bejelentkezés szükséges Vass Johanna könyvtárvezetőnél az alábbi elérhetőségeken:

E-mail cím:

vass.johanna@mma-mmki.hu

Telefon: (+36-30) 986-8754

- Az érdeklődő közönség számára a Pesti Vigadó földszintjén található könyvtárunk nyitvatartási időben helyben használat céljára elérhető az alábbi időpontokban:

Hétfő: 10.00–18.00

Kedd: 13.00–16.00

Szerda: 10.00–16.00

Csütörtök: 13.00–16.00

Péntek: 10.00–14.00

Fontos tudnivalók

Rendezvényeink ingyenesen látogathatóak, azonban a részvétel minden esetben regisztrációhoz kötött. Kérjük, részvételi szándékát az adott rendezvényre honlapunkon keresztül jelezze!

Elérhetőségeink:

Hild-villa, az MMA MMKI székháza

1121 Budapest, Budakeszi út 38.

Honlap: www.mma-mmki.hu

Facebook: www.facebook.com/mmammki

Instagram: www.instagram.com/mma_mmki

E-mail: rendezveny@mma-mmki.hu

Megközelíthetőség:

- Gépkocsival érkező vendégeink** részére korlátozott számban helyet biztosítunk parkolónkban. Kérjük, regisztrációkor előre jelezze parkolási igényét!
- Tömegközlekedéssel érkező vendégeink** a Széll Kálmán térről induló 22, 22A, 222 számosságú buszokkal közelíthetik meg az épületet a Bíróság megállóig közlekedve.

A Magyar Művészeti Akadémia Művészetelméleti és Módszertani Kutatóintézet ingyenes kiadványa. Megjelenik félévente.

Szerkeszti: Borbély Réka, Sándor Emese | Fotó: Bulynouszky Tamás, Sándor Emese, Wesselényi-Garay Andor

Felelős kiadó: Kocsis Miklós

A kiadványban közölt szövegek és fotók szerzői jogvédelem alatt állnak. Utánnyomásuk, fénymásolással való sokszorosításuk csak a kiadó előzetes hozzájárulásával engedélyezett.

Az MMA, az MMA Művészetelméleti és Módszertani Kutatóintézet, a Pesti Vigadó, a Műcsarnok, a Magyar Építészeti Múzeum és Műemlékvédelmi Dokumentációs Központ programjairól, valamint az MMA Kiadóról naprakészen tájékozódhatnak az intézmények honlapjain (www.mma.hu; www.mma-mmki.hu; www.vigado.hu; www.mucsarnok.hu; www.memmdk.hu; www.mmakiado.hu), illetve közösségi oldalain.

Mit érdemes tudni az MMA művészeti alkotómunkát támogató ösztöndíjpályázatáról

A Magyar Művészeti Akadémia 2018-ban alapította meg Művészeti Ösztöndíjprogram pályázatát, az MMA költségvetéséhez rendelt forrásból 2018 szeptemberétől évente 100 új ösztöndíj átadásával támogatva a fiatal és középgenerációs művészeket. Az ösztöndíjprogram szakmai lebonyolítására a Magyar Művészeti Akadémia a Magyar Művészeti Akadémia Művészetelméleti és Módszertani Kutatóintézetet kérte fel.

A Magyar Művészeti Akadémia nagyszabású, magyarországi viszonyok között egyedülálló ösztöndíjpályázata 3 éves szabad alkotási időszakot garantál korunk művészeinek. A jelentkezés feltételei közé tartozik, hogy a pályázó 18 és 50 éves kor között legyen, valamint jól felépített, a magyar művészeti élet számára hasznos alkotási folyamattal álljon elő. Abban

is páratlan ez az évente új évfolyamot indító rendszer, hogy nem követel meg felsőfokú végzettséget, a tehetség és a tartalmas, minőségi portfóliót kísérő alapos munkatervet a hangsúlyos a megítélésben.

Az ösztöndíjprogram célja programszerű, három évre tervezett alkotó- és előadóművészeti, művészetelméleti tevékenységek támogatása, a magas színvonalú fenti

tevékenységek anyagi feltételeinek megteremtése az alábbi pályázati kategóriákban: építőművészet, film- és fotóművészet, ipar- és tervezőművészet, irodalom, képzőművészet, művészetelmélet, népművészet, színházművészet, zeneművészet.

Az MMA Művészeti Ösztöndíjat elnyert ösztöndíjasokat, az általuk megvalósított alkotásokat a külön erre a célra fejlesztett ösztöndíj.mma-mmki.hu ösztöndíjas webes felület mutatja be.

A Művészeti Ösztöndíjprogramot a Magyar Művészeti Akadémia évente hirdeti meg, a következő pályázati kiírás várhatóan 2021 elején jelenik meg.

Az MMA Művészeti Ösztöndíjprogram nem pusztán az ösztöndíj elnyerésének lehetőségére és az ösztöndíj folyósítására szorítkozik, hanem a támogatási időszakban az alkotás folyamatát segítő szakmai mentorálásra, valamint utógondozásra, publikációra, bemutatkozásra is lehetőséget biztosít.

AZ MMA MŰVÉSZETI ÖSZTÖNDÍJPROGRAM HOZADÉKA:

- Programfejlesztés, kapcsolatépítés
- Anyagi háttérkeretek
- Szakmai támogatás, tanácsok a művészeti ágak legnagyobb magyarországi képviselőitől
- Fejlődési lehetőség szakmai, kritikai közegben

SZAKMAI PARTNERI SZEREP – TEHETSÉGTÁMOGATÓ RENDSZER

Az MMA Művészeti Ösztöndíjprogram a magas színvonalú művészi és művészetelméleti tevékenységek anyagi feltételeinek megteremtése, a támogatás nyújtása mellett szakmai partneri szerepet is biztosít az arra érdemes, ösztöndíjat nyert művészek, művészetelméleti szakemberek pályakezdéséhez, pályájuk kiteljesedéséhez, kiemelkedő alkotások, előadások, kutatások és tanulmányok létrehozásához. Külön öröm, hogy az MMA-ösztöndíjasok kimagasló sikereket érnek el az ösztöndíjas munkájuk lebonyolítása, megvalósítása során.

ÉVKÖZI ESEMÉNYEK – TEHETSÉGGONDOZÓ ÖSZTÖNDÍJAS TALÁLKOZÓK

Az MMA Művészeti Ösztöndíjprogram 3 éves időszaka alatt az ösztöndíjasok évi három alkalommal ösztöndíjas találkozók keretében mutatják be szakmai munkatervük előrehaladását. Az ösztöndíjas művészek aktivitását tekintve ezeken a találkozókra mindig izgalmas részbeszámolókat hallhattunk, amelyek nemcsak az ösztöndíjasok motiválóan gazdag, gyümölcsöző művészetét tükrözik, hanem az MMA három évre szóló Művészeti Ösztöndíjprogramjának hasznát is.

Lengi Orsolya ösztöndíjas műve

TEHETSÉGAZONOSÍTÁS KIVÁLASZTÁS SZAKMAI MENTORÁLÁSI RENDSZER

300
KIEMELKEDŐ TEHETSÉGGEL BÍRÓ MMA MŰVÉSZETI ÖSZTÖNDÍJAS TÁMOGATÁSA

IMMÁR **66**
ÖSZTÖNDÍJAS TALÁLKOZÓ

TÖBB MINT **2000**
HÍR, ESEMÉNY ÖSZTÖNDÍJASOKTÓL

Monori Anita ösztöndíjas műve

Monori Sebestyén ösztöndíjas műve

Monori Sebestyén ösztöndíjas műve

Potyók Tamás ösztöndíjas műve

Szabó Ábel ösztöndíjas műve

Magyar Művészeti Akadémia
Művészetelméleti és Módszertani
Kutatóintézet